

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΞΑ'

ΙΟΥΛΙΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1990

ΤΕΥΧΟΣ Γ'

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ Α' ΚΑΙ Β' ΒΑΣΙΛΕΩΝ

(Ο': Γ' ΚΑΙ Δ' ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ)

ΥΠΟ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Π. ΧΑΣΤΟΥΠΗ

Όμοτ. Καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

Ὑπομνήματα. A. Klostermann SZ 1887. — O. Thenius / M. Löhr, KeH 1898³. — I. Benzinger, KHC 1899. — R. Kittel, HK 1902. — C. F. Burney, Notes on the Hebrew Text of the Books of Kings, Oxford 1903. — J. Skinner, NCB 1904. — W. E. Barnes, CambrB 1908 — A. Šanda, EH 1911/12. — H. Gressmann, SAT 1921². — O. Eissfeldt, HSAT 1922. — S. Landersdorfer, HS 1927. — R. P. A. Médebielle, Clamer-B 1949. — M. Rehm Echter-B 1949. — R. de Vaux, JérusB 1949, 1977³. — I. W. Slotki, SoncB 1950. — S. Garofalo, SBibb 1951. — J. A. Montgomery (ἐπιμ. H. S. Gehman), ICC 1951. — P. Ketter, HBK 1953. — K. Smyth, CC 1953, σ. 327-350. — N. H. Snaithe, IB 1954. — A. van den Born, BOT 1958. — J. Mauchline, PCB 1962. — E. Würthwein, Das erste Buch der Könige, Kap. 1—16, ATD 1963, 1977². — J. Fichtner, Das erste Buch von den Königen, BAT 1964. — J. Gray, OTL 1964, 1977³. — M. Noth, BK I, 1968. — K.-D. Fricke Das zweite Buch von den Königen, BAT 1972. — J. Robinson, Cambr BC, I 1972, II 1977. — E. Würthwein, Die Bücher der Könige, Göttingen I 1977, II 1985. — M. Rehm, Das erste Buch der Könige. Ein Kommentar, Würzburg 1979. — G. H. Jones, Vols 2, CB 1984. — B. Long, I Kings with an Introduction to Historical Literature, Grand Rapids 1984. — S. J. de Vries, I Kings, Waco/Tex. 1985. — T. R. Hobbs, II Kings, Waco/Tex. 1985. — R. D. Nelson, I and II Kings, Atlanta 1987. — M. Cogan/H. Tadmor, II Kings, New York 1988.

Ἄλλα βοηθήματα. H. Winckler, Beiträge zur Quellenscheidung der Königsbücher, ἐν Alttestamentliche Untersuchungen, 1892, σ. 1-54. — H. Gunkel, Elias, Jahwe und Baal, 1906. — R. Smend, JE in den geschichtlichen Büchern des AT, hrsg. von H. Holzinger, ZAW 39 (1924), σ. 181-217. — H. Gunkel, Meisterwerke hebräi-

scher Erzählungskunst, I Geschichten von Elisa, 1922. — S. A. Cook, Israel and the Neighbouring States, CAH III (1925), σ. 354-387. — R. P. Dougherty, Cuneiform Parallels to Solomon's Provisioning System, AASOR 5 (1925), σ. 23-65. — T. H. Robinson, The Decline and Fall of the Hebrew Kingdoms, London 1926 (=1971). — L. Rost, Die Überlieferung von der Thronnachfolge Davids, (BWANT 3,6) 1926 (= Das kleine Credo und andere Studien zum Alten Testament, Heidelberg, 1965, σ. 119-253). — J. Goettsberger, Einleitung in das Alte Testament, 1928, σ. 144-157. — J. A. Montgomery, The Year - Eponymate in the Hebrew Monarchy, JBL 49 (1930), σ. 311-319. — C. R. North, The Religious Aspects of Hebrew Kingship, ZAW 50 (1932), σ. 8-38. — E. J. Goodspeed, The Schulammite, AJSL 50 (1934), σ. 102-104. — J. A. Montgomery, Archival Data in the Book of Kings, JBL 53 (1934), σ. 46-52. — R. Gordis, Sectional Rivalry in the Kingdom of Judah, JQR 25 (1934/5), σ. 237-259. — E. Junge, Der Wiederaufbau des Heerwesens des Reiches Juda unter Josia, (BWANT 23) 1937. — Π. Ί. Μπρατσιώτου, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Π. Διαθήκην, 1937, σ. 183-197. — O. Plöger, Die Prophetengeschichten der Samuel- und Königsbücher, Greifswald 1937 (Diss.). — A. Jepsen, Israel und Damaskus, AfO, Bd. 14, Heft 3/4, 1942. — M. Noth, Überlieferungsgeschichtliche Studien, I 1943 (1973^a), σ. 66 ἐξ. — A. S. Yahuda, Hebrew Words of Egyptian Origin, JBL 66 (1947), σ. 83-90. — G. von Rad, Deuteronomium-Studien, 1948^a, σ. 52 ἐξ. — S. Yeivin, The Sepulchres of the Kings of the House of David, JNES 7 (1948), σ. 30-45. — H. L. Ginsberg, Judah and the Transjordan States from 734-582 B.C., ἐν Alexander Marx Jubilee Volume, New York 1950, σ. 347-368. — N. H. Snaith, The Historical Books, ἐν OTMSt, 1951, σ. 102 ἐξ. — G. Hölscher, Geschichtsschreibung in Israel. Untersuchungen zum Jahwisten und Elohisten, Lund 1952. — E. L. Ehrlich Der Traum im Alten Testament, (BZAW 73) 1953. — Th. C. Vriegen, Die Erwählung Israels nach dem Alten Testament, (ATANT 14) 1953. — M. Noth, Geschichte Israels, Göttingen 1954^a. — A. Bruno, Die Bücher der Könige: Eine rhythmische Untersuchung, 1955. — A. Malamat Doctrines of Causality in Hittite and Biblical Historiography: A Parallel, VT 5 (1955), σ. 1-12. — N. W. Porteous, Royal Wisdom, VTSuppl 3 (1955), σ. 247-261. — R. B. Y. Scott, Solomon and the Beginnings of Wisdom in Israel, VTSuppl 3 (1955), σ. 262-279. — Y. Yadin, Some Aspects of the Strategy of Ahab and David (1 Kings 20. 2 Sam. 11), Bibl 36 (1955), σ. 332-351. — F. M. Cross / G. E.

Wright, Boundary and Province Lists of the Kingdom of Judah, JBL 75 (1956), σ. 202-226. — E. Janssen, Juda in der Exilszeit, (FRLANT 69) Göttingen 1956, σ. 12 ἐξ. — A. van Selms, The Origin of the Title «The King's Friend», JNES 16 (1957), σ. 118-123. — G. Widengren, King and Covenant, JSS 2 (1957), σ. 1-32. — F. Dummermuth, Zur deuteronomischen Kulttheologie und ihren Voraussetzungen, ZAW 70 (1958), σ. 59-98. — A. Malamat, The Kingdom of David and Solomon in its contact with Egypt and Aram Naharaim, BA 24 (1958), σ. 96-102. — Y. Yadin, Solomon's City-wall and Gate at Gezer. IEJ 8 (1958), σ. 60-68. — G. Fohrer, Der Vertrag zwischen König und Volk in Israel, ZAW 71 (1959), σ. 1-22. — E. C. B. MacLaurin, The Hebrew Theocracy in the tenth to the sixth centuries B. C., 1959. — R. Meyer, Stilistische Bemerkungen zu einem angeblichen Auszug aus der «Geschichte der Könige Juda», ἐν F. Baumgartel-Festschrift, Erlangen 1959, σ. 114-123. — Y. Yadin, New Light on Solomon's Megiddo, BA 23 (1960), σ. 62-68. — E. Jenni, Zwei Jahrzehnte Forschung an den Büchern Josua bis Könige, ThR NF 27 (1961), σ. 142 ἐξ. — H. W. Wolff, Das Kerygma des deuteronomistischen Geschichtswerks, ZAW 73 (1961), σ. 171-185 (=Gesammelte Studien zum Alten Testament, ThB 22, 1964, σ. 308-324). — M. J. Mulder, Ba'al en het Oude Testament, Xάγη 1962. — C. Schedl, Textkritische Bemerkungen zu den Synchronismen der Könige von Juda, VT 12 (1962), σ. 88-119. — A. S. Kapelrud, Temple Building, A Task for Gods and Kings, Or 32 (1963), σ. 56-62. — A. Malamat, Aspects of the Foreign Policies of David and Solomon, JNES 22 (1963), σ. 1-17. — Τοῦ αὐτοῦ, Kingship and Council in Israel and Sumer. A Parallel, JNES 22 (1963), σ. 247-253. — S. Mowinkel, Israelite Historiography, ASTI 2 (1963), σ. 4-26. — J. R. Porter, Moses and Monarchy: A Study of the Biblical Tradition of Moses, Oxford 1963. — J. A. Soggini, Der jüdische 'am ha-'areš und das Königtum im Juda. Ein Beitrag zum Studium der deuteronomistischen Geschichtsschreibung, VT 13 (1963), σ. 187-195. — T. C. G. Thornton, Charismatic Kingship in Israel and Judah, JTS 14 (1963), σ. 1-11. — A. Jepsen, λ. Königsbücher, ἐν BHH II (1964), σ. 982-984. — M. A. Klopfenstein, Die Lüge nach dem Alten Testament. Ihr Begriff, ihre Bedeutung und ihre Beurteilung, Zürich 1964. — R. de Vaux, Le roi d'Israël, vassal de Yahvé, ἐν Mélanges E. Tisserant I, Roma 1964, σ. 119-133. — F. Canciani / G. Pettinato, Salomos Thron, philologische und archäologische Erwägungen, ZDPV 81 (1965), σ. 88-108. — F. E. Eakin, Yahwism and Baalism before the Exile, JBL 84 (1965),

σ. 407-414. — N. H a b e l, The Form and Significance of the Call Narratives, ZAW 77 (1965), σ. 297-323. — A. M a l a m a t, Organs of Statecraft in the Israelite Monarchy, BA 28 (1965), σ. 34-65. — G. v o n R a d, The Deuteronomic Theology of History in I and II Kings, ἐν The Problem of the Hexateuch and Other Essays, Translated by E. W. T r u e m a n D i c k e n, New York 1966. — E. J. S m i t h, Death and Burial-Formulas in Kings and Chronicles relating to the Kings of Judah, OuTWP (1966), σ. 173-177. — N. H. S n a i t h, The Cult of Molech, VT 16 (1966), σ. 123-124. — J. A. S o g g i n, Deuteronomistische Geschichtsauslegung während des babylonischen Exils, ἐν O. C u l l m a n n-Festschrift, Hamburg 1966, σ. 11-17. — T o ũ α ὕ τ ο ὤ, Der Offiziell Geförderte Synkretismus in Israel während des 10. Jahrhunderts, ZAW 78 (1966), σ. 179-204. — J. G. W i l l i a m s, The Prophetic «Father». A Brief Explanation of the term «Sons of the Prophets», JBL 85 (1966), σ. 344-348. — L. D e l e k a t, Tendenz und Theologie der David-Salomo-Erzählung, ἐν L. R o s t-Festschrift, 1967, σ. 26-36. — F. C. F e n s h a m, A Possible Explanation of the Name Baal-Zebub of Ekron, ZAW 79 (1967), σ. 361-364. — N. P o u l s s e n, König und Tempel im Glaubenszeugnis des Alten Testament, (SBM 3) 1967. — J. A. S o g g i n, Königtum in Israel. Ursprünge, Spannungen, Entwicklung, (BZAW 104) 1967. — O. H. S t e c k, Israel und das gewaltsame Geschick der Propheten, 1967. — R. d e V a u x, Le lieu que Yahvé a choisi pour y établir son nom, ἐν L. R o s t-Festschrift, 1967, σ. 219-228. — S. R. B i n - N u n, Formulas from Royal Records of Israel and Judah, VT 18 (1968), σ. 414-432. — E. W. H e a t o n, The Hebrew Kingdoms, London 1968. — F. J. H e l f m e y e r, Die Nachfolge Gottes im Alten Testament, (BBB 29) 1968. — R. N. W h y b r a y, The Succession Narrative. A Study of II Samuel 9—20; I Kings 1 and 2, (SBTh 9) 1968. — J. L. C r e n s h a w, Methods in Determining Wisdom Influence upon «Historical Literature», JBL 88 (1969), σ. 129-142. — (E. S e l l i n /) G. F o h r e r, Einleitung in das Alte Testament, 1969^u, σ. 246-257. — P. W e l t e n, Die Königs-Stempel. Ein Beitrag zur Miltärpolitik Judas unter Hiskia und Josia, (ADPV) 1969. — T h. A. B u s i n k, Der Tempel von Jerusalem von Salomo bis Herodes, 2 τόμοι, Leiden 1970. — P. D e r c h a i n, Les plus anciens témoignages de sacrifices d' enfants chez les Sémites occidentaux, VT 20 (1970), σ. 351-355. — A. F. R a i n e y, Compulsory Labor Gangs in Ancient Israel, IEJ 20 (1970), σ. 191-202. — A. R o f é, The Classification of Prophetic Stories, JBL 89 (1970), σ. 427-440. — A. C h u r a q u i, Die Hebräer. Geschichte und Kultur zur Zeit der Könige und

E. Lipiński, *Nagid*, der Kronprinz, VT 24 (1974), σ. 497-499. — J. B. Pritchard (ed.), *Solomon and Sheba*, London 1974. — A. N. Radjawane, Das deuteronomistische Geschichtswerk: ein Forschungsbericht, ThR 38 (1974), σ. 177-216. — A. Rofé, Classes in the Prophetic Stories: Didactic Legends and Parable, VTSuppl 26 (1974), σ. 143-164. — P. H. Vaughan, The Meaning of «bama» in the Old Testament. A Study of Etymological, Textual and Archaeological Evidence, Cambridge 1974. — R. N. Whybray, The Intellectual Tradition in the Old Testament, (BZAW 135) Berlin 1974. — E. Würthwein, Die Erzählung von der Thronnachfolge Davids, (ThST B 115) Zürich 1974. — M. Görg, Gott-König-Reden in Israel und Ägypten, (BWANT 105) 1975. — A. K. Grayson, Assyrian and Babylonian Chronicles, Locust Valley/N.Y. 1975. — J. A. Soggin, Der Entstehungsort des deuteronomistischen Geschichtswerkes, ThLZ 100 (1975), σ. 3-8. — E. Stern, Israel at the Close of the Period of the Monarchy: An Archaeological Survey, BA 38 (1975), σ. 26-54. — J. Strange, Joram, King of Israel and Judah, VT 25 (1975), σ. 191-201. — T. Veijola, Die Ewige Dynastie. David und die Entstehung seiner Dynastie nach der Deuteronomistischen Darstellung, (AASF 193) 1975. — R. J. Williams, A People Come out of Egypt. An Egyptologist looks at the Old Testament, VTSuppl 28 (1975), σ. 231-252. — J. H. Eaton, Kingship and the Psalms, (SBTh 32) 1976. — O. Eissfeldt, Einleitung in das Alte Testament, 1976⁴, σ. 376-404. — D. N. Freedman, λ. Deuteronomistic History, ἐν IDBSuppl, Nashville 1976. — T. N. D. Mettinger, King and Messiah. The Civil and Sacral Legitimation of the Israelite Kings, (CBOTS 8) 1976. — Z. Weisman, Anointing as a Motif in the Making of the Charismatic King, Bibl 57 (1976), σ. 378-398. — Y. Yadin, Beersheba: The High Place destroyed by King Josiah, BASOR 222 (1976), σ. 5-17. — J. H. Hayes / J. M. Miller (eds.), *Israelite and Judaeon History*, (OTL) 1977. — T. Ishida, The Royal Dynasties in Ancient Israel: A Study of the Formation and Development of Royal Dynastic Ideology, (BZAW 142) 1977. — J. Meija, The Aim of the Deuteronomistic Historian; A Reappraisal, ἐν Proceedings of the Sixth World Congress of Jewish Studies I, Jerusalem 1977, σ. 291-298. — B. Oded, Judah and the Exile, IJH (1977), σ. 435-488. — T. Veijola, Das Königtum in der Beurteilung der deuteronomistischen Historiographie. Eine redaktionsgeschichtliche Untersuchung, (AASF 198) 1977. — M. Cogan, Israel in Exile — The View of the Josianic Historian, JBL 97 (1978), σ. 40-44. — H. R. Cohen, Biblical Hapaxlegomena in the Light of Akkadian and Uga-

ritic, (SBLDS 37) 1978. — D. Gunn, *The Story of King David*, Sheffield 1978. — M. Haran, *Temples and Temple-Service in Ancient Israel. An Inquiry into the Character of Cult Phenomena and the Historical Setting of the Priestly School*, Oxford 1978. — D. Platroti, *Zum Gebrauch des Wortes mlk im Alten Testament*, VT 28 (1978), σ. 286-300. — H. Cazelles, *The History of Israel in the Pre-exilic Period, ἐν Tradition and Interpretation*, ed. G. W. Anderson, Oxford 1979. — R. W. Klein, *Israel in Exile: A Theological Interpretation*, Philadelphia 1979. — A. Malamat (ed.), *The World History of the Jewish People* (vol. 4, 2 parts: *The Age of the Monarchies*), Jerusalem 1979. — B. Oded, *Mass Deportations and Deportees in the Neo-Assyrian Empire*, Wiesbaden 1979. — K. - F. Pohlmann, *Erwägungen zum Schlusskapitel des deuteronomistischen Geschichtswerkes. Oder: Warum wird der Prophet Jeremia in 2 Kön. 22—25 nicht erwähnt?*, ἐν E. Würthwein-Festschrift, Göttingen 1979, σ. 94-109. — J. R. Porter, *Old Testament Historiography, ἐν Tradition and Interpretation*, ed. G. W. Andersen, Oxford 1979, σ. 125-162. — G. W. Trompf, *Notions of Historical Recurrence in Classic Hebrew Historiography*, VTSuppl 30 (1979), σ. 219-224. — K. W. Whitelam, *The Just King. Monarchical Judicial Authority in Ancient Israel*, (JSOTS 12) 1979. — H.-D. Hoffman, *Reform und Reformen. Untersuchungen zu einem Grundthema der deuteronomistischen Geschichtsschreibung*, (ATANT 66) 1980. — B. Halpern, *The Constitution of the Monarchy in Israel*, (HSM) Harvard 1981. — M. Noth, *The Deuteronomistic History*, (JSOTS 15) 1981. — J. R. Porter, *benê hannebi'im*, JThSt 32 (1981), σ. 423-429. — U. Rütterswörden, *Die Beamten der Israelitischen Königszeit: Eine Studie zur sr und vergleichbaren Begriffen*, Bochum 1981 (Diss.). — J. Scharbert *Sachbuch zum Alten Testament*, σ. 35 ἐξ. κ.ά., 1981. — M. D. Fowler, *The Israelite bāmā: A Question of Interpretation*, ZAW 94 (1982), σ. 203-213. — T. Ishida (ed.), *Studies in the Period of David and Solomon and Other Essays*, Tokyo 1982. — H. Spieckermann, *Juda unter Assur in der Sargonidenzeit*, (FRLANT 129) 1982. — S. Timm, *Die Dynastie Omri. Quellen und Untersuchungen zur Geschichte Israels im 9 Jahrhundert vor Christus*, (FRLANT 124) 1982. — T. Veijola, *Verheissung in der Krise. Studien zur Literatur und Theologie der Exilszeit anhand des 89 Psalms*, (AASF 220) 1982. — H. G. M. Williamson, *The Death of Josiah and the Continuing Development of the Deuteronomic History*, VT 32 (1982), σ. 242-247. — A. D. H. Mays, *The Story of Israel Between Settlement and Exile*, Birming-

ham 1983. — J. van Seters, *In Search of History: Historiography in the Ancient World and the Origins of Biblical History*, New Haven 1983. — O. Kaiser, *Einleitung in das Alte Testament*, 1984⁵, σ. 162 ἐξ. — R. Smend, *Die Entstehung des Alten Testaments*, 1984³, σ. 110 ἐξ. — B. Peckham, *The Composition of the Deuteronomistic History*, Atlanta 1985. — B. O. Long, I and II Kings, ἐν B. W. Anderson (ed.), *The Books of the Bible*, I (1989), σ. 141-153.

α'. Ὀνομασία

Τὰ βιβλία ταῦτα ὀνομάζονται ἐν μὲν τῷ ἑβραϊκῷ κανόνι Α' καὶ Β' Μελαχιμ (=βασιλεῖς), ἐν δὲ τῇ μεταφράσει τῶν Ο' Γ' καὶ Δ' Βασιλειῶν, τῶν βιβλίων τοῦ Σαμουὴλ καλουμένων ἐν ταύτῃ Α' καὶ Β' Βασιλειῶν. Τὴν ὀνομασίαν ταύτην παρέλαβον ἐκ τῆς μεταφράσεως τῶν Ο' ἢ Ἱταλα καὶ ἢ Βουλγάτα· I-IV Basiliae ἢ I-IV Libri Regnorum ἢ (ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ παραδόσει τῆς Βουλγάτας) I-IV Regum. Τὰ βιβλία Α' καὶ Β' Βασιλέων, ὡσπερ καὶ τὰ βιβλία Α' καὶ Β' Σαμουὴλ, ὄντα ἀρχικῶς ἠνωμένα, ἐχωρίσθησαν ἔπειτα ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο' καὶ ἐντεῦθεν διὰ μέσου τῆς Βουλγάτας ἢ διαίρεσις αὐτῆ εἰσῆχθη καὶ εἰς τὴν ἑβραϊκὴν βίβλον, μαρτυρουμένη τὸ πρῶτον ἐν χειρογράφῳ τοῦ ἔτους 1448 καὶ ἐν τῇ κατὰ τὸ ἔτος 1517 ἐκδόσει τῆς ἑβραϊκῆς βίβλου ὑπὸ D. Bomberg. Πάντως ἡ διαίρεσις δὲν εἶναι ἐπιτυχῆς καθόσον δι' αὐτῆς διατέμενεται ἡ ἱστορία τοῦ Ἀχαζίου.

Ἡ παρ' Ο' συναριθμησις τῶν βιβλίων Σαμουὴλ καὶ Βασιλέων ὑπὸ τὸν κοινὸν τίτλον Βασιλείαι ἐμφαίνει ὡς ἀρχικὴν τὴν εὐρυτέραν ἐνότητα τούτων. Κατ' εὐλογον παρατήρησιν τοῦ Budde ἢ διὰ τοῦ ἐν Β' Σαμ. 21—24 παραρτήματος διάσπασις τῆς εὐρυτέρας ἐνότητος ταύτης ἔχει εὐνόησι τὸν ἀπὸ τῶν βιβλίων τοῦ Σαμουὴλ χωρισμὸν τῶν βιβλίων τῶν Βασιλέων. Ἐπακολούθημα τοῦ χωρισμοῦ τούτου ἦτο ἡ θεώρησις τῆς ἐν Α' Βασ. 1—2 διηγῆσεως περὶ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Δαβὶδ ὡς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Σολομῶντος.

β'. Περιεχόμενον

Τὰ βιβλία Α' καὶ Β' Βασιλέων σύγκεινται ἀντιστοίχως ἐξ 22 καὶ 25 κεφαλαίων. Ὡς ἤδη ἐλέχθη, τὰ δύο πρῶτα κεφάλαια τοῦ Α' Βασιλέων ἀνήκουν μὲν κατ' οὐσίαν εἰς τὴν ἐν Β' Σαμ. 9—20 ἐξιστόρησιν τῆς διαδοχῆς τοῦ Δαβὶδ, ἀλλ', ὡς ἔχουν νῦν, ἐπέχουν θέσιν εἰσαγωγῆς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Σολομῶντος. Οὕτω τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος βιβλία περιέχουν α) τὴν διὰ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Δαβὶδ εἰσαγομένην ἱστορίαν τοῦ Σολομῶντος (Α' Βασ. 1—11), β) τὴν μέχρι τῆς καταστροφῆς τοῦ βορείου κράτους (722/21 π.Χ.) συγχρο-

στικὴν ἱστορίαν τοῦ διηρημένου βασιλείου (Α' Βασ. 12—17) καὶ γ) τὴν μέχρι τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ (587 π.Χ.) καὶ τῆς ἀπονομῆς χάριτος εἰς τὸν δέσμιον βασιλέα Ἰωαχὴν (561 π.Χ.) ἱστορίαν τῶν βασιλέων τοῦ ἀπομειναντος νοτίου κράτους. Ἡ κατὰ τὴν τριμερῆ διαίρεσιν ταύτην ἀνάλυσις τοῦ περιεχομένου τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος βιβλίων ἔχει ὡς κάτωθι.

α'. Ἱστορία τοῦ Σολομῶντος (Α' 1,1—11,43).

1. Εἰσαγωγή: τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Δαβίδ, ἄνοδος τοῦ Σολομῶντος εἰς τὸν θρόνον καὶ ἐξασφάλισις τῆς βασιλείας αὐτοῦ (Α' 1,1—2,46).¹

1) Γῆρας τοῦ Δαβίδ καὶ συνωμοσία τοῦ Ἀδωνίου, Α' 1,1-10.²

2) Ναθάν καὶ Βηθ-σαβεέ, Α' 1,11-27.

3) Ὁ Σολομῶν, ὀρισθεὶς ὑπὸ τοῦ Δαβίδ, χρίεται βασιλεύς, Α' 1,28-40.

4) Ὁ Ἀδωνίας ἐν φόβῳ, Α' 1,41-53.³

5) Τελευταία θέλησις τοῦ Δαβίδ καὶ θάνατος αὐτοῦ, Α, 2,1-12.

6) Θάνατος τοῦ Ἀδωνίου, Α' 2,13-25.

7) Ἐξῶσις τοῦ Ἀβιάθαρ καὶ θανάτωσις τοῦ Ἰωάβ, Α' 2,26-35.

8) Ἀνυπακοή τοῦ Σιμεὶ καὶ θανάτωσις αὐτοῦ, Α' 2, 36-46.⁴

2. Αἴγλη τῆς βασιλείας τοῦ Σολομῶντος (Α' 3,1—10,29).⁵

α) Σοφία τοῦ Σολομῶντος (Α' 3,1—5,14).

1) Εἰσαγωγή, Α' 3,1-3.

1. L. Waterman, Some Historical and Literary Consequences of Probable Displacement in 1 Kings 1—2, JAOS 60 (1940), σ. 383-390.—F. Langlamet, Pour ou contre Salomon? La Rédaction Prosalomonienne de 1 Rois I—II, RB 83 (1976), σ. 321-379, 481-528.

2. H. H. Rowley, The Meaning of the Shulammitte, AJSL 56 (1939), σ. 84-91. — J. J. Stamm, Der Name des Königs Salomos, ThZ 16 (1960), σ. 285-297. — M. J. Mulder, Versuch zur Deutung von sokenet in 1 Kō. 1,2,4, VT 22 (1972), σ. 43-54. — T. Veijola, Salomo — Der Erstgeborene Bathseba, VTSuppl 30 (1979), σ. 230-250.

3. E. F. Sutcliffe, Simultaneity in Hebrew: A Note on 1 Kings 1,41, JSS 3 (1958), σ. 80-81.

4. R. Yaron, A Ramessid Parallel to 1 K II 33,44-45, VT 8 (1958), σ. 432 ἔξ.

5. F. Thieberger, Le roi Salomon et son temps, 1957. — A. W. Heathcote, Israel to the Time of Solomon, 1960.

2) Θυσία καὶ ἐνόπνιον τοῦ Σολομῶντος ἐν Γαβαών, Α' 3,4-15.⁶

3) Κρίσις τοῦ Σολομῶντος, Α' 3,16-28.⁷

4) Ἀξιωματοῦχοι τοῦ Σολομῶντος, Α' 4,1-6.

5) Ἐπαρχοὶ τοῦ Σολομῶντος, Α' 4,7-5,8.⁸

6) Φήμη τοῦ Σολομῶντος, Α' 5,9-14.

β) Ἀνέγερσις τοῦ ναοῦ καὶ ἄλλων λαμπρῶν οἰκοδομημάτων (Α' 5,15-9,25).⁹

1) Συμφωνία Σολομῶντος καὶ Χιράμ· προετοιμασία διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ, Α' 5,15-32.¹⁰

2) Οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ, Α' 6,1-14.¹¹

6. P. Reymond, *Le rêve du Salomon* (I Rois 3,4-15), ἐν *Hommage à Wilhelm Vischer*, Montpellier 1960, σ. 210-215. — F. C. Fensham, *Legal Aspects of the Dream of Solomon*, ἐν *Fourth World Congress of Jewish Studies I*, Jerusalem 1967, σ. 67-70. — Helen Kenik, *Design for Kingship: The Deuteronomistic Narrative Technique in 1 Kings 3:4-15*, Chico/Calif. 1983.

7. H. Gressmann, *Das salomonische Urteil*, *Deutsche Rundschau* 130 (1907), σ. 212-228. — M. Noth, *Die Bewahrung von Salomos «Göttlicher Weisheit»*, *VTSuppl* 3 (1955), σ. 225-237.

8. G. E. Wright, *The province of Solomon* (I Kings 4:7-19), *Eretz Israel* 8 (1967), σ. 58-68 (English section).

9. J. L. Myres, *King Solomon's Temple and Other Buildings and Works of Art*, *PEQ* 80 (1948), σ. 14-41.

10. F. C. Fensham, *The Treaty between Solomon and Hiram and the Alalakh Tablets*, *JBL* 79, (1960), σ. 59 ἐξ. — Τοῦ αὐτοῦ, *The Treaty between Israelites and Tyrians*, *VTSuppl* 17 (1969), σ. 71-87.

11. H. W. Hertzberg, *Der heilige Fels und das Alte Testament*, *JPOS* 12 (1932), σ. 32-42 (=Beiträge zur Traditionsgeschichte and Theologie des Alten Testaments, 1962, σ. 45-53). — K. Möhlenbrink, *Der Tempel Salomos. Eine Untersuchung seiner Stellung in der Sakralarchitektur des alten Orients*, (BWANT 7) 1932. — H. Schmidt, *Der heilige Fels in Jerusalem*, 1933. — P. L. Carver, *Reconstructing Solomon's Temple*, *BA* 14 (1951), σ. 2-24. — A. Parrot, *Le Temple de Jérusalem*, 1954 (γερμ. 1956). — L.-H. Vincent, *Jérusalem de l'Ancien Testament*, II-III 1956. — W. Kornfeld, *Der Symbolismus der Tempelsäulen*, *ZAW* 74 (1962), σ. 50-57. — H. Schult, *Der Debir im salomonischen Tempel*, *ZDPV* 80 (1964), σ. 46-54. — L. A. Snijders, *L'Orientation du Temple de Jérusalem*, *OTS* 14 (1965), σ. 214-234. — A. Kuschke, *Der Tempel Salomos und der «syrische Tempeltypus»*, ἐν *L. Rost-Festschrift* (BZAW 105), 1967, σ. 124-132. — J. Ouellette, *The Solomonic Debir according to the Hebrew Text of I Kings 6*, *JBL* 89 (1970), σ. 338-343. — H. Schmid, *Der Tempelbau Salomos in religionsgeschichtlicher Sicht*, ἐν *K. Gallig-Festschrift*, Tübingen 1970, σ. 214-250. — K. Rupprecht, *Nachrichten von Erweiterung und Renovierung des Tempels in I Könige 6*, *ZDPV* 88 (1972), σ. 38-52. — H. Schult, *Zum Bauverfahren in I Könige 6,7*, *ZDPV* 88 (1972), σ. 53-54. — K. Rupprecht

- 3) Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ καὶ τὸ ἅγιον τῶν ἀγίων,
Α' 6,15-22.
- 4) Τὰ χερουβίμ, Α' 6,23-30.
- 5) Αἱ θύραι, 6,31-35.
- 6) Ἐσωτέρα ἀύλη καὶ διάρκεια ἀνοικοδομήσεως, Α'
6,36-38.
- 7) Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Σολομῶντος, Α' 7,1-12.¹²
- 8) Ὁ χαλκουργὸς Χιράμ, Α' 7,13-14.
- 9) Αἱ δύο χαλκαῖ στήλαι, Α' 7,15-22.¹³
- 10) Ἡ χαλκῆ θάλασσα, Α' 7,23-26.¹⁴
- 11) Αἱ κυλιόμεναι βάσεις καὶ οἱ χαλκοῖ λουτήρες, Α'
7,27-39.¹⁵
- 12) Ἀνασκόπησις τῶν χαλκῶν ἔργων τοῦ Χιράμ, Α'
7,40-51.¹⁶
- 13) Μετακόμισις τῆς κιβωτοῦ τῆς διαθήκης, Α' 8,1-9.
- 14) Ὁ Γλαββὲ ἐν τῷ ναῷ, Α' 8,10-13.¹⁷
- 15) Ὁμιλία τοῦ Σολομῶντος πρὸς τὸν λαόν, Α' 8,14-21.
- 16) Προσευχὴ τοῦ Σολομῶντος, Α' 8,22-29.¹⁸
- 17) Προσευχαὶ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, Α' 8,30-40.
- 18) Συμπληρωματικὰ τινα, Α' 8,41-51.
- 19) Κατακλιεὶς τῆς προσευχῆς καὶ εὐλογία ἐπὶ τὸν λαόν,
Α' 8,52-61.¹⁹

recht, Die Zuverlässigkeit der Überlieferung von Salomos Tempelgründung, ZAW 89, (1977), σ. 205-214. — Τοῦ ἀύτοῦ, Der Tempel von Jerusalem, Gründung Salomos oder jebusitisches Erbe?, (BZAW 144) 1977.

12. D. Ussishkin, King Solomon's Palaces, BA 36 (1973), σ. 78-106. — M. J. Mulder, Bemerkungen zur Beschreibung des Libanonwaldhauses in I Reg. 7:2f., ZAW 88 (1976), σ. 99-105.

13. R. B. Y. Scott, The Pillars Jachin and Boaz, JBL 58 (1939), σ. 143-147. — S. Yeivin, Jachin and Boaz, PEQ 91 (1959), σ. 6-22. — W. Kornfeld, Der Symbolismus der Tempelsäulen, ZAW 74 (1962), σ. 50-57.

14. C. G. Wylie, On King Solomon's Molten Sea, BA 12 (1949), σ. 86-90.

15. B. Stade, Die Kesselwagen des salomonischen Tempels, BWAT 1 (1908), σ. 189-242. — G. Richter, Die Kesselwagen des salomonischen Tempels, ZDPV 41 (1918), σ. 1-34.

16. R. de Langhe, L'autel d'or du temple de Jérusalem, AnBibl 10 (1959), σ. 342-360.

17. A. van den Born, Zum Tempelweihespruch (1 Kg VIII, 12f.), OTS 14 (1965), σ. 235-244.

18. A. Gampfer, Die heilsgeschichtliche Bedeutung des Salomonischen Tempelweihgebets, ZKTh 85 (1963), σ. 55-61.

19. G. Braulik, Spuren einer Neuarbeitung des deuteronomistischen Geschichtswerkes in I Kön, 8,52-53,59-60, Bibl 52 (1971), σ. 20-33.

- 20) Θυσίαι καὶ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ, Α' 8,62-66.
 21) Δευτέρα ἐμφάνις τοῦ Γλαχβὲ εἰς τὸν Σολομῶντα (μετὰ τὴν ἐν Γαβαὼν), Α' 9,1-9.
 22) Παραχώρησις ἐδαφικῆς περιοχῆς («γῆς Καβούλ») εἰς τὸν βασιλέα Χιράμ, Α' 9,10-14.
 23) Ἐπιβολὴ φόρου διὰ τὰ οἰκοδομικὰ ἔργα, Α' 9,15-24.²⁰
 24) Ἡ ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος περιοδικὴ προσφορά θυσιῶν, Α' 9,25.
- γ) Ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου (Α' 9,26—10,29).
 1) Ὁ στόλος τοῦ Σολομῶντος,²¹ Α' 9,26-28.²²
 2) Ἐπίσκεψις τῆς βασιλείσσης τῆς Σιβεβὰ' (Ο' Σαβὰ), Α' 10,1-13.²³
 3) Πλοῦτος τοῦ Σολομῶντος, Α' 10,14-25.²⁴
 4) Ἴπποι καὶ ἄμαξαι τοῦ Σολομῶντος, Α' 10,26-29.
3. Σκοτεινὴ πλευρὰ τῆς βασιλείας τοῦ Σολομῶντος, (Α' 11, 1-41).
 1) Αἱ γυναῖκες τοῦ Σολομῶντος, Α' 11,1-13.
 2) Ἐξωτερικοὶ ἐχθροὶ τοῦ Σολομῶντος, Α' 11,14-25.
 3) Ἡ κατὰ τοῦ Σολομῶντος ἐξέγερσις τοῦ Ἱεροβοάμ, Α' 11,26-40.²⁵
 4) Κατακλείς, Α' 11,41-43.

20. M. Gichon, The Defences of the Solomon Kingdom, PEQ 95 (1963), σ. 113-126.

21. J. Schreiden, Les entreprises navales du roi Salomon, AIPHOS 13 (1955), σ. 587-590. — S. Yeivin, Did the Kingdom of Israel have a Maritime Policy?, JQR 50 (1959/60), σ. 193-228.

22. H. Guther, Zarethan und die Erzgiesserei Salomos, Vom Alten Testament: Marti-Festschrift, hrg. von K. Budde, BZAW 41 (1925), σ. 96-108. G. E. Wright, More on King Solomon's Mines, BA 24 (1961), σ. 59-62. — B. Rothenberg, Ancient Copper Industries in the Western Arabah, PEQ 94 (1962), σ. 5-71.

23. E. Ullendorf, The Queen of Sheba, BJRL 45 (1962/3), σ. 486-504. — Τοῦ αὐτοῦ, Ethiopia and the Bible, (Schweich Lecture 1967) London 1968. — Τοῦ αὐτοῦ, The Queen of Sheba in Ethiopian Tradition, ἐν Solomon and Sheba, ed. J. B. Pritchard, London 1974, σ. 104-114.

24. G. Wörpel, Was sind tukijjīm, I Reg. 10:22, ZAW 79 (1967), σ. 360-361.

25. I. Plein, Erwägungen zur Überlieferung von I Reg 11,26—14,20, ZAW 78 (1966), σ. 8-24. — H. Seebass, Zur Teilung der Herrschaft Salomos nach I Reg. 11: 29-39, ZAW 88 (1976), σ. 363-376.

β'. 'Ιστορία τοῦ διηρημένου βασιλείου (Α' 12,1—Β' 17,41).

1. Πολιτική και θρησκευτική διάσπασις τοῦ ἐνιαίου βασιλείου (Α' 12,1—13,34).

1) Συνάθροισις ἐν Συχέμ, Α' 12,1-19.²⁶

2) Πολιτική διάσπασις, Α' 12,20-25.²⁷

3) Θρησκευτική διάσπασις, Α' 12,26-33.²⁸

4) 'Η ὑπὸ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ καταδίκη τοῦ ἐν Βαιθὴλ θυσιαστηρίου, Α' 13,1-10.

5) 'Ο ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ και ὁ προφήτης, Α' 13,11-34.

2. Συγχρονιστική ἱστορία τῶν δύο βασιλείων 'Ισραὴλ και 'Ιούδα, (Α' 14,1—Β' 17,41).²⁹

26. D. G. Evans, Rehoboam's Advisers at Shechem and Political Institutions in Israel and Sumer, JNES 25 (1966), σ. 273-279. — E. Lipiński, Le récit de I Rois XII. 1-19 à la lumière de l'ancien usage de l'hébreu et de nouveaux textes de Mari, VT. 24 (1974), σ. 430-437.

27. J. H. Grønbaek, Benjamin und Juda. Erwägungen zu I Kön. 12: 21-24, VT 15 (1965), σ. 421-436.

28. J. Morgenstern, The Festival of Jeroboam I, JBL 83 (1964), σ. 109-118.

29. Τοὺς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην βασιλεῖς ἐμφαίνει ὁ ἐπόμενος συγχρονιστικὸς πίναξ (βλ. Jepsen), ἐν τῷ ὁποίῳ αἱ διαχωριστικαὶ γραμμαὶ δηλοῦν τὴν ἀλλαγὴν τῶν δυναστειῶν.

Βασίλειον τοῦ 'Ιούδα	Βασίλειον τοῦ 'Ισραὴλ
Ροβοάμ (926-910)	'Ιεροβοάμ ὁ Α' (926-907)
'Αβιού (910-908)	Ναδάβ ἢ Ναβάτ (907-906)
'Ασά (907-868)	Βασσά (906-883)
	'Ελά (883-882)
	Ζιμρι (882)
	'Ομρι (882-871)
'Ιωσαφάτ (868-847)	'Αχάβ (871-852)
'Ιωράμ (852-845)	'Αχαζίας (852-851)
'Αχαζίας (845-844)	'Ιωράμ (851-845)
'Αθαλκία ἢ καθ' Ο' Γοθολία (845-840)	Γιεχοὺ (845-818)
'Ιωάς (840-801)	'Ιωάχαζ (818-802)
'Αμασίας (801-787)	'Ιωάς (802-787)
Οὐζίας ἢ 'Αζαρίας (787-736)	'Ιεροβοάμ ὁ Β (787-747)
'Ιωθάμ (757/6-742/1)	Ζαχαρίας (747)
	Σαλλούμ (746)

α) Ἡ μέχρι τοῦ Ὁμρί (Ο' Ἀμβρί), βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ, ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν δύο κεχωρισμένων κρατιδίων (Α' 14,1—16,28).

- 1) Ἱεροβοάμ ὁ Α', βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, Α' 14,1-20.
- 2) Ροβοάμ, βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, Α' 14,21-31.
- 3) Ἀβιγιάμ (Ο' Ἀβιού), βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, Α' 15,1-8.
- 4) Ἀσά, βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, Α' 15,9-24.
- 5) Ναδάβ, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, Α' 15,25-32.
- 6) Βαασά, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, Α' 15,33—16,7.
- 7) Ἐλά, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, Α' 16,8-14.
- 8) Ζιμρί, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, Α' 16,15-22.³⁰
- 9) Ὁμρί, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, Α' 16,23-28.

β) Ἡ ἀπὸ βασιλείας τοῦ Ἀχάβ μέχρι τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ Γιεχοὺ (Ο' Ἰού) συμμαχία τῶν δύο βασιλείων Ἰσραήλ καὶ Ἰούδα (Α' 16,29—Β' 9,37).

- 1) Ἀχάβ, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, Α' 16,29-34.
- 2) Ὁ προφήτης Ἡλίου καὶ ἡ ἐποχή του, Α' 17,1—Β' 1,18.
  - (1) Ὁ προφήτης Ἡλίου προλέγει εἰς τὸν Ἀχάβ μακροχρόνιον ἀνομβρίαν, Α' 17,1.
  - (2) Ὁ Ἡλίου παρὰ τὸν χεῖμαρρον Κερίθ, Α' 17,2-6.
  - (3) Ὁ Ἡλίου ἐν Σαρεπτά· τὸ θαῦμα ἀφθονίας ἀλεύρου καὶ ἐλαίου, Α' 17,7-16.
  - (4) Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἡλίου ἀνάστασις τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας, Α' 17,17-24.
  - (5) Συνάντησις Ἡλίου καὶ Ὁβαδγιάχου, Α' 18, 1-15.³¹
  - (6) Συνάντησις Ἀχάβ καὶ Ἡλίου, Α' 18,16-19.
  - (7) Ἡ ἐπὶ τοῦ Καρμηλίου θυσία, Α' 18,20-40.³²

Ἀχάζ (741-725)

Μεναχέμ (746-737)

Πεκαχγιά, Ο' Φακεσίας (737/6)

Πέκαχ, Ο' Φακεε (735-732)

Ἐζεκίας (725-697)

ᾠσηὲ (731-723)

30. J. M. Miller, So Tibni died (I Kings XVI. 22), VT 18 (1968), σ. 392-394.— J. A. Soggin, Tibni, King of Israel in the First Half of the 9th Century B. C., BiblOr 29 (1975), σ. 50-55.

31. H. M. Orlinsky, On the Commonly Proposed lèk na'abor of I Kings 18:5, JBL 59 (1940), σ. 515-517.

32. L. Hayman, A Note on I Kings 18:27, JNES 10 (1951), σ. 57-63. — J. J. M. Roberts, A New Parallel to I Kings 18:28-29, JBL 89 (1970), σ. 76-77. — E. Friedman, The Antiquities of El-Muhraqa and I Kings 18,31, Ephemerides

- (8) Λῆξις τῆς ξηρασίας, Α' 18,41-46.
 (9) Ὁ Ἥλιος καταφεύγων εἰς τὸ Χωρήβ, Α' 19,1-8.
 (10) Συνάντησις τοῦ Ἥλιου μετὰ τοῦ Θεοῦ, Α' 19,9-18.³³
 (11) Κλῆσις τοῦ Ἐλισαίου, Α' 19,19-21.
 (12) Ἀραμαϊκὸς πόλεμος· πολιορκία τῆς Σαμαρείας, Α' 20,1-12.³⁴
 (13) Ἰσραηλιτικὴ νίκη, Α' 20,13-21.
 (14) Προετοιμασία τῶν ἀραμαίων διὰ νέαν ἐπίθεσιν, Α' 20,22-25.
 (15) Δευτέρα ἐπίθεσις τοῦ Βεναδὰδ καὶ ἦττα αὐτοῦ παρὰ τὴν Ἀφέκ, Α' 20,26-34.³⁵
 (16) Ἡ ὑπὸ τινος προφήτου ἀποδοκιμασία τῆς ἔναντι τοῦ ἠττημένου Βεναδὰδ συμπεριφορᾶς τοῦ Ἀχάβ, Α' 20,35-43.
 (17) Ἄμπελος τοῦ Ναβὼθ (Ὁ Ναβουθαί)· ὁ Ναβὼθ ἀρνεῖται τὴν ἐκχώρησιν τῆς ἀμπέλου του εἰς τὸν Ἀχάβ, 21,1-3.
 (18) Ἀχάβ καὶ Ἰεζάβελ, Α' 21,4-7.
 (19) Θανάτωσις τοῦ Ναβὼθ καὶ δήμευσις τῆς ἀμπέλου αὐτοῦ, Α' 21,8-16.
 (20) Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἥλιου προαγγελλομένη θεία τιμωρία, Α' 21,17-26.
 (21) Μετάνοια τοῦ Ἀχάβ, Α' 21,27-29.³⁶
 (22) Νέος ἀραμαϊκὸς πόλεμος· ὁ Ἀχάβ, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ὁ Ἰωσαφάτ, βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, ἀποφασίζουσιν νὰ ἐκστρατεύσουσιν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Ραμὼθ-γλιεὰδ, Α' 22,1-4.³⁷
 (23) Ψευδοπροφήται τοῦ Ἀχάβ προαγγέλλουσιν νίκην, Α' 22,5-12.
 (24) Ὁ προφήτης Μιχαίας προαγγέλλει ἦτταν, Α' 22,13-28.
 (25) Θάνατος τοῦ Ἀχάβ ἐν Ραμὼθ-γλιεὰδ, Α' 22, 29-38.

Carmelicae 22 (1971), σ. 95-104. — H. Jagersma, 'ysh in I Könige XVIII,27, VT 25 (1975), σ. 674-676.

33. R. M. Frank, A Note on I Kings 19:10,14, CBQ 25 (1963), σ. 410-414.

34. J. M. Miller, The Rest of the Acts of Jehohaz (I Kings 20; 22: 1-38), ZAW 80 (1968), σ. 337-342.

35. A. S. van der Woude, I Reg. 20:34, ZAW 76 (1964), σ. 188-191.

36. J. M. Miller, The Fall of the House of Ahab, VT 17 (1967), σ. 307-324.

37. E. Würthwein, Zur Komposition von I Reg. 22,1-38, ἐν L. Rost-Festschrift (BZAW 105) 1967, σ. 245-254.

- (26) Κατακλείς, Α' 22,39-40.
 (27) Ἰωσαφάτ, βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, Α' 22,41-51.
 (28) Ὀχοζίας, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, Α' 22,52-54.
 (29) Ὀχοζίας καὶ Ἡλιοῦ, Β' 1,1-18.³⁸
- 3) Ὁ προφήτης Ἐλισαῖος καὶ ἡ ἐποχὴ του (Β' 2,1—8,29).
- (1) Ἀνάληψις τοῦ Ἡλιοῦ καὶ ἑναρξίς τῆς προφητικῆς δράσεως τοῦ Ἐλισαίου, Β' 2,1-18.
 (2) Δύο θαύματα τοῦ Ἐλισαίου, Β' 2,19-25.
 (3) Μωαβιτικὸς πόλεμος· εἰσαγωγή εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰωράμ, βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ, Β' 3,1-3.
 (4) Ἐκστρατεία τῶν βασιλέων Ἰσραήλ καὶ Ἰούδα κατὰ τοῦ μωαβίτου βασιλέως Μεσιά, Β' 3,4-27.
 (5) Θαύματά τινα τοῦ Ἐλισαίου· τὸ ἔλαιον τῆς χήρας, Β' 4,1-7.
 (6) Ἡ σουναμίτις καὶ ὁ υἱὸς τῆς, Β' 4,8-37.
 (7) Δηλητηριασμένον ἔδεσμα, Β' 4,38-41.
 (8) Πολλαπλασιασμὸς τῶν ἄρτων, Β' 4,42-44.
 (9) Θεραπεία τοῦ Νααμάν, Β' 5,1-27.
 (10) Ἐπίπλευσις πελέκεως, Β' 6,1-7.
 (11) Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἐλισαίου σύλληψις ἀραμαϊκοῦ ἀποσπάσματος, Β' 6,8-23.
 (12) Λιμὸς ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Βεναδάδ πολιορκουμένη Σαμαρείᾳ, Β' 6,24-31.
 (13) Ὁ Ἐλισαῖος προαναγγέλλει τὴν ἐπικειμένην λῆξιν τῆς δοκιμασίας, Β' 6,32—7,2.
 (14) Αἰφνίδιος φυγὴ τῶν ἀραμαϊκῶν στρατευμάτων, Β' 7,3-8.
 (15) Λῆξις τῆς πολιορκίας καὶ τοῦ λιμοῦ, Β' 7,9-20.
 (16) Ἐπίλογος εἰς τὴν περὶ τῆς σουναμίτιδος διήγησιν, Β' 8,1-6.
 (17) Ὁ Ἐλισαῖος καὶ ὁ τῆς Δαμασκοῦ Χαζαήλ, Β' 8,7-15.
 (18) Ἰωράμ, βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, Β' 8,16-24.
 (19) Ἀχαζίας, βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, Β' 8,25-29.

38. O. E. S t e c k, Die Erzählung von Jahwes Einschreiten gegen die Orakelbefragung Ahasjas (2 Kön 1,2-8,17), EvTh 27 (1967), σ. 546-556.

4) Ἐξέγερσις τοῦ Γιεχοῦ, βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ (Β' 9,1-37).

(1) Μαθητῆς τις τοῦ Ἐλισαίου χρίει τὸν Γιεχοῦ βασιλέα, Β' 9,1-10.

(2) Ὁ Γιεχοῦ ἀνακηρύσσεται βασιλεὺς, Β' 9,11-13.

(3) Ὁ Γιεχοῦ προετοιμάζει τὸν σφετερισμὸν τῆς ἐξουσίας, Β' 9,14-21.

(4) Θανάτωσις τοῦ Ἰωράμ, βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ, Β' 9,22-26.

(5) Θανάτωσις τοῦ Ἀχαζίου, βασιλέως τοῦ Ἰούδα, Β' 9,27-29.

(6) Θανάτωσις τῆς Ἰεζάβελ, Β' 9,30-37.

γ) Νέα ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν βασιλείων Ἰσραήλ καὶ Ἰούδα· καταστροφή τοῦ βορείου βασιλείου (Β' 10,1—17,41).

1) Ἐξόντωσις τῶν δύο βασιλικῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν λάτρων τοῦ Βάαλ (Β' 10,1-27).

(1) Θανάτωσις τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τοῦ Ἰσραήλ, Β' 10,1-11.

(2) Σφαγὴ τῶν πριγκίπων τοῦ Ἰούδα, Β' 10,12-14.

(3) Γιεχοῦ καὶ Ἰωναδάβ, Β' 10,15-17.

(4) Σφαγὴ τῶν λάτρων τοῦ Βάαλ, Β' 10,18-27.

2) Γιεχοῦ, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, Β' 10,28-36.

3) Ἀθαλία (Ὁ Γοθολία), βασίλισσα τοῦ Ἰούδα, Β' 11,1-20.

4) Ἰωάς, βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, Β' 12,1-22.³⁹

5) Ἰωάχαζ, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, Β' 13,1-9.

6) Ἰωάς, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, Β' 13,10-13.

7) Θάνατος τοῦ Ἐλισαίου, Β' 13,14-21.

8) Νῆκαι κατὰ τῶν ἀραμαίων, Β' 13,22-25.

9) Ἀμασίας, βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, Β' 14,1-22.

10) Ἱεροβοάμ ὁ Β', βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ, Β' 14,23-29.⁴⁰

11) Οὐζίας ἢ Ἀζαρίας, βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, Β' 15,1-7.⁴¹

39. W. McKane, A Note of II Kings 12:10 (EVV 12:9), ZAW 71 (1959), σ. 260-265. — M. Liverani, L'histoire de Joas, VT 24 (1974), σ. 438-453.

40. M. Haran, The Rise and Decline of the Empire of Jeroboam ben Joash, VT 17 (1967), σ. 266-297. — F. Crusemann, Kritik an Amos im deuteronomistischen Geschichtswerk. Erwägungen zu 2 Kön. 14:27, ἐν G. von Rad-Festschrift, 1971, σ. 57-63.

41. E. L. Sukenik, Funerary Tablet of Uzziah, King of Judah, PEQ 63 (1931), σ. 217-221.

- 12) Ζαχαρίας, βασιλεύς τοῦ Ἰσραήλ, Β' 15,8-12.
 13) Σηαλούμ, βασιλεύς τοῦ Ἰσραήλ, Β' 15,13-16.
 14) Μεναχέμ, βασιλεύς τοῦ Ἰσραήλ, Β' 15,17-22.⁴²
 15) Πεκχαχιά, βασιλεύς τοῦ Ἰσραήλ, Β' 15,23-26.⁴³
 16) Πέκαχ (Ὁ Φακεέ), βασιλεύς τοῦ Ἰσραήλ, Β' 15,27-31.⁴⁴
 17) Ἰωθάμ, βασιλεύς τοῦ Ἰούδα, Β' 15,32-38.
 18) Ἀχάζ, βασιλεύς τοῦ Ἰούδα, Β' 16,1-20.
 19) Ὡσηέ, βασιλεύς τοῦ Ἰσραήλ, Β' 17,1-4.
 20) Ἄλωσις τῆς Σαμαρείας, Β' 17,5-6.
 21) Σχολιασμός τῆς καταστροφῆς τοῦ βορείου βασιλείου,
 Β' 17,7-23.
 22) Προέλευσις τῶν σαμαρειτῶν, Β' 17,24-41.⁴⁵
- γ'. Ἱστορία τοῦ ἀπομείναντος βασιλείου τοῦ Ἰούδα (Β' 18,1—25,30).
 1. Ὁ βασιλεύς Ἐζεκίας, ὁ προφήτης Ἡσαΐας καὶ ἡ Ἀσσυρία
 (Β' 18,1—20,21).
 1) Εἰσαγωγή εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἐζεκίου, βασιλέως τοῦ
 Ἰούδα, Β' 18,1-8.
 2) Περίληψις τῆς ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ περι-
 γραφομένης ἀλώσεως τῆς Σαμαρείας, Β' 18,9-12.
 3) Εἰσβολὴ τοῦ Σενναχερίβ, Β' 18,13-16.⁴⁶
 4) Ἀποστολὴ τοῦ μεγάλου οἰνοχόου, Β' 18,17-37.

42. L. D. Levine, Menahem and Tiglath-pileser: A New Synchronism, BASOR 206 (1972), σ. 40-42. — M. Weippert, Menahem von Israel und seine Zeitgenossen in einer Steleninschrift des assyrischen Königs Tiglathpileser III aus dem Iran, ZDPV 89 (1973), σ. 26-53.

43. M. J. Geller, A New Translation for 2 Kings XV 25, VT 26 (1976), σ. 374-377.

44. H. L. Cook, Pekah, VT 14 (1964), σ. 121-135. — B. Oded, The Historical Background of the Syro-Ephraimite War Reconsidered, CBQ 34 (1972), σ. 153-165. — M. E. W. Thompson, Situation and Theology. Old Testament Interpretations of the Syro-Ephraimite War, Sheffield 1982.

45. J. Macdonald, The Theology of the Samaritans, (NTL) 1964. — S. M. Paul, Sargon's Administrative Diction in II Kings 17:27, JBL 88 (1969), σ. 73-74.

46. A. Ungnad, Die Zahl der von Sanherib deportierten Judäer, ZAW 59 (1942/3), σ. 199-202. — S. H. Horn, Did Sennacherib Campaign Once or Twice against Hezekiah?, AUSS 4 (1966), σ. 1-28. — W. von Soden, Sanherib vor Jerusalem 701 B. C., ἐν H. E. Stier-Festschrift, Münster 1972, σ. 43-51. — A. K. Jenkins, Hezekiah's Fourteenth Year. A new Interpretation of 2 Kings XVIII 13 — XIX 37, VT 26 (1976), σ. 284-298. — A. Norin, An Important Kennicott Reading on 2 Kings XVIII 13, VT 32 (1982), σ. 337-338.

- 5) Προσφυγή εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, Β' 19-1-7.
 6) Ἐπιστροφή τοῦ μεγάλου οἰνοχόου, Β' 19,8-9α.
 7) Ἐπιστολή τοῦ Σενναχεριβ πρὸς τὸν Ἐζεκιάν, Β' 19,9b-13.
 8) Ἡ ἐν τῷ ναῷ προσευχή τοῦ Ἐζεκιού, Β' 19,14-19.
 9) Ἡ διὰ τοῦ Ἡσαΐου θεία ἀπόκρισις εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ Ἐζεκιού, Β' 19,20-34.⁴⁷
 10) Ἀποτυχία τοῦ Σενναχεριβ καὶ θάνατος αὐτοῦ, Β', 19,35-37.⁴⁸
 11) Ἀσθένεια τοῦ Ἐζεκιού καὶ θεραπεία αὐτοῦ, Β' 20,1-11.
 12) Πρεσβεία τοῦ Μεροδάχ-βαλαδάν πρὸς τὸν Ἐζεκιάν, 20,12-19.
 13) Λῆξις τῆς βασιλείας τοῦ Ἐζεκιού, Β' 20,20-21.⁴⁹
2. Δύο ἀσεβεῖς βασιλεῖς (Β' 21,1-26).
 1) Μανασσῆς, βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, Β' 21,1-18.⁵⁰
 2) Ἀμών, βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, Β' 21,19-26.⁵¹
3. Ἰωσίας καὶ ἰωσείους θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις (Β' 22,1—23,30).
 1) Εἰσαγωγή εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰωσίου, Β' 22,1-2.
 2) Ἀνεύρεσις τοῦ βιβλίου τοῦ νόμου, Β' 22,3-10.
 3) Προσφυγή εἰς τὴν προφητὴν Χουλδά (Ο' Ὀλδά), Β' 22,11-20.⁵²
 4) Ἐπίσημος ἀνάγνωσις τοῦ νόμου, Β' 23,1-3.
 5) Θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, Β' 23, 4-14.
 6) Ἐπέκτασις τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως εἰς τὸ πρῶην βόρειον βασίλειον, Β' 23,15-20.

47. H. Tawil, The Historicity of 2 Kings 19:24 (=Isaiah 37:25): The Problem of *Ye'oré Masôr*, JNES 41 (1982), σ. 195-206.

48. J. P. Lettinga, A Note on II Kings XIX,37, VT (1957), σ. 105-106.

49. N. Shahaecan, The Siloam End of Hezekiah's Tunnel, PEQ 109 (1977), σ. 107-112.

50. E. L. Ehrlich, Der Aufenthalt des Königs Manasse in Babylon, ThZ 21 (1965), σ. 281-286. — E. Nielsen, Political Conditions and Cultural Developments in Israel and Judah during the Reign of Manasseh, ἐν Fourth World Congress of Jewish Studies I, Jerusalem 1967, σ. 103-106.

51. A. Malamat, The Historical Background of the Assassination of Amon, King of Judah, IEJ 3 (1953), σ. 26-29.

52. J. Priest, Huldah's Oracle, VT 30 (1980), σ. 366-368.

- 7) Ἐορτασμός τοῦ πάσχα, Β' 23,21-23.
 8) Ὀλοκλήρωσις τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως, Β' 23,24-27.
 8) Λῆξις τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωσίου, Β' 23,28-30.⁵³
4. Καταστροφή τῆς Ἱερουσαλήμ, (Β' 23,31—25,21).⁵⁴
- 1) Ἰωάχαζ, βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, Β' 23,31-35.
  - 2) Ἰωακείμ, βασιλεὺς τοῦ Ἰούδα, Β' 23,36—24,7.
  - 3) Εἰσαγωγή εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἰωαχίν, Β' 24,8-9.
  - 4) Πρώτη ἀπαγωγή αἰχμαλώτων εἰς Βαβυλώνα, Β' 24, 10-17.
  - 5) Εἰσαγωγή εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Σεδεκίου, Β' 24,18-20a.
  - 6) Πολιορκία τῆς Ἱερουσαλήμ, Β' 24,20b—25,7.
  - 7) Λεηλασία τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ δευτέρα ἀπαγωγή αἰχμαλώτων εἰς Βαβυλώνα, Β' 25,8-21.
5. Ἱστορικὸν παράρτημα (Β' 25,22-30).
- 1) Ὁ Γοδολίας διοικητῆς τῆς Ἰουδαίας, Β' 25,22-26.
  - 2) Ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐπιζῶν πρόην βασιλεὺς Ἰωαχὴν τυγχάνει χάριτος, Β' 25,27-30.

γ'. Γένεσις τῶν βιβλίων

Κατὰ τὴν ῥαββινικὴν παράδοσιν συγγραφεὺς τῶν βιβλίων τῶν Βασιλέων εἶναι ὁ Ἱερεμίας. Τοῦτο ὅμως δὲν εὐσταθεῖ, διότι δὲν ἔχει ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς γενέσεως τῶν βιβλίων. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα εἶναι τὸ τελευταῖον τμήμα τοῦ λεγομένου δευτερονομιστικοῦ ἔργου (Δευτ. 1,1—Β' Βασ. 25, 30). Τὸ εὐρύτερον ὅμως ἔργον τοῦτο ὑπ' ἄλλων μὲν θεωρεῖται ὡς ἐκ πάντων τῶν τμημάτων τῆς συγκεκριμένη ἐνιαία σύνθεσις, ὑπ' ἄλλων δὲ ὡς διεξοδικὴ διασκευὴ ὑπαρχόντων ἤδη βιβλίων. Ἡ δ' ἐξήγησις τῆς γενέσεως τῶν βιβλίων τῶν Βασιλέων ποικίλλει παρὰ διαφόροις ἐρευνηταῖς.

Ἦπό τινων τούτων ἔχει καταβληθῆ καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν βασιλέων

53. A. C. Welch, The Death of Josiah, ZAW 43 (1925), σ. 255-260. — S. B. Frost, The Death of Josiah: A Conspiracy of Silence?, JBL 87 (1968), σ. 369-382. — A. Malamat, Josiah's Bid for Armageddon: The Background of the Judean-Egyptian Encounter in 609 B.C., JANES 5 (1973), σ. 267-278.

54. A. Malamat, The Last Kings of Judah and the Fall of Jerusalem, IEFJ 18 (1968), σ. 137-156. — N. Lohfink, Die Gattung der «Historischen Kurzgeschichte» in den letzten Jahren von Juda und in die Zeit des Babylonischen Exils, ZAW 90 (1978), σ. 319-347.

προσπάθεια πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν πηγῶν J και E. Οὕτω ὁ Benziger⁵⁵ και ὁ Hölscher⁵⁶ ὑποστηρίζουν τὴν διὰ τῶν πηγῶν τούτων συγκρότησιν προδευτερονομιστικῆς συγγραφῆς περὶ τῶν βασιλέων. Κατὰ τὸν Benziger ὁ συγγραφεὺς ἐποίησατο χρῆσιν ἔνθεν μὲν τῶν πηγῶν J, ἐκτεινομένης μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς βασιλείας τοῦ Ἐζεκιίου (Β' Βασ. 17,3 ἐξ.), και E, ἐκτεινομένης μέχρι τῆς ἀκμῆς τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωσίου (Β' Βασ. 22,1 ἐξ.), ἔνθεν δὲ τῆς ἱστορίας τοῦ Σολομῶντος και τῶν βασιλέων τοῦ Ἰούδα και τοῦ Ἰσραήλ. Κατὰ τὸν Hölscher ἐκτείνεται ἡ μὲν πηγή J μέχρι τῆς διασπάσεως τοῦ ἐνιαίου βασιλείου (Α' Βασ. 12), ἡ δὲ πηγή E μέχρι τέλους τῆς ὅλης ἱστορίας (Β' Βασ. 25) ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι πᾶν ὅ,τι προέρχεται ἐκ τοῦ δευτερονομιστοῦ συγγραφέως ἢ ἐκ μεταγενεστέρας προσθήκης πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς E². Ὁ Smend (sen.) και ὁ Eissfeldt⁵⁷, θεωροῦντες τὸ προδευτερονομιστικὸν βιβλίον τῶν Βασιλέων ὡς σύνθεσιν τῶν πηγῶν J¹ (L), J² και E, ἀποφεύγουν ἀποκατάστασιν τούτων ὡς ἐκ τῆς περιωρισμένης διαπιστώσεως ἀποσπασμάτων. Ἄλλ' ἡ ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Βασιλέων ἀναζήτησις τῶν εἰρημένων πηγῶν, προσκόπτουσα εἰς τὴν ἔλλειψιν παραλλήλων διηγήσεων και δικαιολογούμενη ἐλιγώτερον τῆς ὑπὸ ἐρευνητῶν ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Κριτῶν και τοῦ Σαμουὴλ ἐπιδιωχθείσης, δὲν εὐρίσκει βαθεῖαν ἀπήχησιν.

Ἐπαρξὶν προδευτερονομιστικοῦ τινος βιβλίου τῶν βασιλέων και βαθμιαίαν ἔπειτα διεύρυνσιν αὐτοῦ ὑποστηρίζει κατ' ἄλλον τρόπον ὁ Jepsen.⁵⁸ Κατὰ τὸν ἐρευνητὴν τοῦτον βασικὴ τις συγγραφή, τ.ἔ. συγχρονιστικὸν τι χρονικὸν τῶν ἀπὸ Δαβὶδ μέχρις Ἐζεκιίου βασιλέων (Α' Βασ. 2,10—Β' Βασ. 18,8) συνταχθὲν κατὰ τὰ τέλη τῆς 8ης ἐκ/δος π.Χ., ἔτυχε πρῶτον ἱερατικῆς ἐπεξεργασίας, γενομένης περὶ τὸ 580 π.Χ. ἐν Ἱερουσαλὴμ και διηυρυμένης διὰ συμπληρωμάτων τινῶν (λ.χ. Β' Βασ. 23,4,15), και ἔπειτα νεβι'ιστικῆς (φιλοπροφητικῆς) ἐπεξεργασίας, γενομένης μετὰ τὸ 561 π.Χ. (πρβ. Βασ. 25, 27 ἐξ.) ὑπὸ τοῦ δευτερονομιστοῦ και συμπεριλαβούσης τοὺς προφητικούς θρύλους και τὴν κατὰ τὴν δευτερονομιστικὴν ἰδεολογίαν κρίσιν τῆς ἱστορίας. Ὑποτίθεται δ' ὡσαύτως ὅτι μετὰ τὰς εἰρημένας ἐπεξεργασίας, αἵτινες ὑπολαμβάνονται ὡς ἀρξάμεναι ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Κριτῶν, ἐγένετο και λευίτικὴ τις ἐπεξεργασία. Διὰ νεωτέρων ὅμως ἐρευνητικῶν δεδομένων ἢ ὡς ἄνω ἐκδοχὴ γενέσεως τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν βιβλίων ἐλέγχεται ὡς ἀβάσιμος (πρβ. Kaiser,

55. I. Benziger, *Jahwist und Elohist in den Königsbüchern*, (BWAT NF 2) Berlin 1921.

56. G. Hölscher, *Das Buch der Könige, seine Quellen und seine Redaktion* ἐν *Gunkel-Festschrift*, (FRLANT 36,1) Göttingen 1963, σ. 158-213.

57. O. Eissfeldt, *Zur Komposition von I Reg 16,29 — II Reg 13,25*, ἐν *Rost-Festschrift*, 1967, σ. 49-58.

58. A. Jepsen, *Die Quellen des Königsbuches*, Halle 1953, 1956².

Εἰσαγ., σ. 153). Οὕτω ὁ Veijola⁵⁹ εὐρίσκει ἤδη παρὰ τῷ Σαοῦλ (Α' Σαμ. 11,15+13,1) τὸ ἐκ τοῦ συγγραφέως τοῦ δευτερονομιστικοῦ ἔργου καταγόμενον βασικὸν σχῆμα ἐμφανίσεως τῶν βασιλέων. Περαιτέρω διαπιστοῦται ὑπὸ μὲν τοῦ Dietrich καὶ τοῦ Schmitt ὅτι αἱ προφητικαὶ διηγήσεις δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν παλαιότεραν μορφήν τοῦ δευτερονομιστικοῦ βιβλίου τῶν Βασιλέων, ὑπὸ δὲ τοῦ Würthwein ὅτι αἱ περὶ Σολομῶντος διηγήσεις ἔχουν μεταδευτερονομιστικὴν τὴν συμπερίληψίν των.

Ἀπλῆ καὶ εὐλογοφανῆς ἐξήγησις τῆς γενέσεως τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος βιβλίων εἶναι κατ' εὐρείαν ἀναγνώρισιν ἢ παρεχομένη ὑπὸ τοῦ Noth, ὅστις ταυτίζει τὸν συγγραφέα τούτων πρὸς τὸν τοῦ ὄλου δευτερονομιστικοῦ ἱστορικοῦ ἔργου. Ἐν προκειμένῳ ὁ περὶ τὰ μέσα τῆς 6ης ἐκ/δος π.Χ. ἀκμάσας δευτερονομιστῆς οὗτος, ποιησάμενος χρῆσιν ἱστορικῶν πηγῶν καὶ προφητικῶν παραδόσεων, συντάξε τὸ ἐντεῦθεν ὡς κατάλληλον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἐπιλεγέν ὑλικὸν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περὶ θεολογίας τῆς ἱστορίας ἰδεολογίας του. Ἡ διὰ ταύτης πλαισίωσις τοῦ πηγαίου ὑλικοῦ δὲν περιβάλλει ἀπλῶς, ὡς ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν Κριτῶν, προὑπαρχούσας διηγήσεις, ἀλλὰ συναρτᾶται πρὸς τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τούτου. Ἐντεῦθεν γίνεται φανερόν ὅτι ὁ δευτερονομιστῆς πρέπει νὰ θεωρηθῆ εἰδικώτερον μὲν ὡς συγγραφεὺς τῶν βιβλίων τῶν Βασιλέων, γενικώτερον δὲ ὡς ἐκδότης τοῦ εὐρυτέρου δευτερονομιστικοῦ ἱστορικοῦ ἔργου.

Ἡ περὶ τῆς γενέσεως τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν βιβλίων ἐξήγησις τοῦ Noth, καίτοι κατὰ βάσιν διαφωτιστικὴ, κρίνεται ἐπ' ἐσχάτων ὡς μειονεκτοῦσα ἐν αὐτῇ τῇ ἀπλότητί της (πρβ. Kaiser, Εἰσαγ., σ. 154). Οὕτω ὁ Dietrich⁶⁰ καὶ ὁ Schmitt⁶¹ διαπιστοῦν ὅτι ἡ συγκρότησις τῶν βιβλίων δύναται νὰ ἐξηγηθῆ δι' ἀποδοχῆς οὐχὶ μόνον τοῦ δευτερονομιστικοῦ συγγραφέως ἀλλὰ καὶ δύο μετὰ τοῦτον διασκευαστῶν. Κατὰ τὸν Dietrich τὰ τρία πρόσωπα ταῦτα εἶναι ὁ μετὰ τοῦ συντάκτου τοῦ δευτερονομιστικοῦ ἔργου (DtrG) ταυτιζόμενος συγγραφεὺς τῶν Α' καὶ Β' Βασιλέων, τοποθετούμενος μεταξὺ τῶν ἐτῶν 587 καὶ 580 π.Χ., καὶ δύο μεταγενέστεροι δευτερονομισταί, ὧν ὁ μὲν εἰς ἐμποροῦμενος προφητικῆς θεολογίας (DtrP) ἐνέταξεν εἰς παλαιότερον σχετικὸν ὑλικὸν νεοτεύκτους προφητικούς λόγους καὶ προσέθηκε παραληφθείσας ὑπ'

59. T. Veijola, Das Königtum in der Beurteilung des deuteronomistischen Historiographie, AASF, B 298, Helsinki 1977, σ. 9 ἐξ.

60. W. Dietrich, Prophetie und Geschichte. Eine redaktionsgeschichtliche Untersuchung zum deuteronomistischen Geschichtswerk, (FRLANT 108) Göttingen 1972.

61. H. - Chr. Schmitt, Elisa. Traditions geschichtliche Untersuchungen zur vorklassischen nordisraelitischen Prophetie, Gütersloh 1972.

αὐτοῦ περικοπὰς (Α' Βασ. 13*⁶². 14*. 16,34. 17*. 20*. 22*⁶³. Β' Βασ. 1*. 14,25. 18,17—20,19*), ὁ δὲ ἕτερος νοῶν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰσραήλ ἐκ τῆς ὑπὸ τούτου τηρήσεως ἢ ἀθετήσεως τοῦ νόμου (DtrN) ἐνεφάνισε περὶ τὸ 560 π.Χ. τοὺς προφῆτας ὡς κήρυκας τοῦ Δευτερονομίου.

“Ο,τι κυρίως χαρακτηρίζει τὰ ὑπὸ ἐξέτασιν βιβλία εἶναι ἡ πλαισίωσις τοῦ εἰς ἓνα ἕκαστον τῶν βασιλέων ἀφορῶντος πηγαίου ἱστορικοῦ ὕλικου, συγκειμένη ἐξ ὁμοίων εἰσαγωγικῶν καὶ τελικῶν παρατηρήσεων. Περιέχονται δ' ἐν τῇ ἐκάστοτε εἰσαγωγῇ τὰ στοιχεῖα ταῦτα· α) συγχρονιστικὴ χρονολόγησις τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀνόδου τοῦ βασιλέως τοῦ ἐνὸς βασιλείου ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ ἔτους βασιλείας τοῦ συγχρόνου τοῦ βασιλέως τοῦ ἐτέρου βασιλείου· β) κατονομασία τῆς ἑδρας τοῦ κράτους· γ) χρονικὴ διάρκεια βασιλείας· δ) κρίσις περὶ εὐσεβείας τοῦ βασιλέως· ε) ἡλικία τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνόδον του (ἐπὶ βασιλέων τοῦ Ἰούδα)· καὶ στ) τὸ ὄνομα καὶ περιστατικῶς ἢ πατρὶς τῆς βασιλομήτορος (ἐπὶ βασιλέων τοῦ Ἰούδα).⁶⁴ Ἐν δὲ τῇ ἐκάστοτε κατακλεῖδι περιέχονται τὰ στοιχεῖα ταῦτα· α) μνεῖα ἱστορικῶν πηγῶν, συνήθως μετὰ παρατηρήσεως ἐπὶ τοῦ περιεχομένου των· β) εἴδησις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως· γ) εἴδησις περὶ τοῦ τόπου ταφῆς τοῦ βασιλέως (ἐπὶ βασιλέων τοῦ Ἰούδα)· καὶ δ) μνεῖα τοῦ ὀνόματος τοῦ διαδόχου τοῦ βασιλέως.

Κατ' ἀνάγκην τὸ πλαισιακὸν τοῦτο σχῆμα δὲν εἶναι πάντοτε πλήρες. Οὕτω ἀναφορικῶς πρὸς τὸν Δαβίδ, τὸν Σολομῶντα (ἐν μέρει) καὶ τὸν Ἰεροβοᾶμ τὸν Α' ἐλλείπουν εἰσαγωγικαὶ παρατηρήσεις. Πλήρες τὸ σχῆμα εὐρίσκεται ἀπὸ τοῦ Ροβοᾶμ καὶ ἐξῆς (Α' Βασ. 14,21 ἐξ., 29-31), ἀλλὰ ἀναφορικῶς πρὸς τὸν βασιλέα τοῦτον ἐλλεῖπει συγχρονιστικὴ παρατήρησις. Ἡ παράτισι τῶν μεταγενεστέρων βασιλέων ἔλλειψις εἰσαγωγικῶν ἢ τελικῶν παρατηρήσεων δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τῆς ἰδιαζούσης των τύχης. Οὕτω παρὰ τῷ Ἰωράμ, βασιλεῖ τοῦ Ἰσραήλ, καὶ τῷ Ἀχαζία, βασιλεῖ τοῦ Ἰούδα, ἡ ἔλλειψις τελικῶν παρατηρήσεων ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οὗτοι ἐδολοφονήθησαν ὑπὸ τοῦ Γιεχοῦ (Β' Βασ. 9,22 ἐξ.). Παρὰ τῷ ἐπαναστάτῃ Γιεχοῦ ἐλλείπουν εἰσαγωγικαὶ παρατηρήσεις (Β' Βασ. 10,34 ἐξ.). Παρὰ τῇ ἄλλως πως περιγραφόμενῃ Ἰαθαλία (Β' Βασ. 11) ἐλλείπουν εἰσαγωγικαὶ καὶ τελικαὶ παρατηρήσεις. Παρὰ τοῖς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐκθρονισθεῖσιν Ὡσηέ, βασιλεῖ τοῦ Ἰσραήλ, Ἰωάχαζ, Ἰωαχὴν καὶ Σεδεκία, βασιλεῦσι τοῦ Ἰούδα, ἐλλείπουν τελικαὶ παρατηρήσεις.

62. M. A. Klopfenstein, 1 Könige 13, ἐν Barth-Festschrift, 1966, σ. 639-672.

63. E. Würthwein, Zur Komposition von I Reg 22,1-38, ἐν Rost-Festschrift, 1967, σ. 245-254.

64. G. Molin, Die Stellung der Gebira im Staate Juda, ThZ 10 (1954,) σ. 161-175. — H. Donner, Art und Herkunft des Amtes der Königinmutter im Alten Testament, ἐν J. Friedrich-Festschrift, 1959, σ. 105-145.

Ἐκ τῶν ἐν τῇ πλαισιώσει παρατηρήσεων ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα ἔχουν αἱ ἀφορῶσαι εἰς τοὺς συγχρονισμοὺς τῶν βασιλέων καὶ τὰς περὶ εὐσειβείας των κρίσεις. Ὡς πρὸς τοὺς συγχρονισμοὺς παρατηρητέον ἔνθεν μὲν ὅτι τὰ ἐκ τούτων δεδομένα δὲν συμφωνοῦν πάντοτε πρὸς τὴν χρονικὴν διάρκειαν βασιλείας, εἰς ἣν περιστατικῶς περιλαμβάνονται καὶ ἔτη ἀντιβασιλείας, ἔνθεν δὲ ὅτι τὰ συγχρονιστικὰ δεδομένα καὶ ἡ ἀρίθμησις τῶν ἐτῶν βασιλείας ἐνίοτε ἐναντιοῦνται εἰς τὴν ἀστρονομικῶς ὑπολογιζομένην χρονολογίαν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς. Αἱ ἐντεῦθεν ἀνακύπτουσαι διαφοραὶ ἐξηγοῦνται ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν, ἐν οἷς ἄξιοι ἰδίας μνείας τυγχάνουν ὁ Begrich, ὁ Jepsen καὶ ὁ Albright, κατὰ διαφόρους τρόπους, διὸ καὶ οὐδὲν τῶν ἄχρι τοῦδε προταθέντων χρονολογικῶν συστημάτων ἔχει τύχει ἀνεπιφυλάκτου ἀποδοχῆς.⁶⁵ Αἱ δὲ

65. F. A. Herzog, Die Chronologie des beiden Königsbücher, Münster. 1909. — J. Morgenstern, The Three Calendars of Ancient Israel, HUCA 1 (1924), σ. 13-78. — J. Lewy, Die Chronologie der Könige von Israel und Juda, Giessen 1927. — J. Begrich, Die Chronologie der Könige von Israel und Juda und die Quellen des Rahmens der Königsbücher, (BHTh 3) Tübingen 1929. — S. Mowinkel, Die Chronologie der israelitischen und jüdischen Könige, AcOr 10 (1932), σ. 161-277. — E. R. Thiele, The Chronology of the Kings of Juda and Israel, JNES 3 (1944), σ. 137-186. — M. Vogelstein, Biblical Chronology I, Cincinnati 1944. — W. F. Albright, The Chronology of the Divided Monarchy of Israel, BASOR 100 (1945), σ. 16-22. — M. B. Rowton, The Date of the Founding of Solomon's Temple, BASOR 119 (1950), σ. 20-22. — E. R. Thiele, The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings, Chicago 1951. — Τοῦ αὐτοῦ, New Evidence on the Chronology on the Last Kings of Judah, BASOR 143 (1952), σ. 22-27. — A. Carlier, La chronologie des rois de Juda et d'Israël, Paris 1953. — J. A. Thompson, Extra-Biblical Data and the Omri Dynasty, ABR 3 (1953), σ. 27-40. — E. R. Thiele, A Comparison of the Chronological Dates of Israel and Judah, VT 4 (1954), σ. 185-195. — S. Mowinkel, Israelitisk-judaisk Kongekronologie, NTT 56 (1955), σ. 279-295. — W. F. Albright, The Nebuchadnezzar and the Neriglissar Chronicles, BASOR 141 (1956), σ. 28-33. — Τοῦ αὐτοῦ, Further Light of Synchronisms between Egypt and Asia in the Period 935-685 B.C., BASOR 141 (1956), σ. 23-27. — J. P. Hyatt, New Light on Nebuchadnezzar and Judaeae History, JBL 75 (1956), σ. 277-284. — R. A. Parker / W. H. Dabberstein, Babylonian Chronology 626 B.C. — A.D. 75, Providence 1956. — E. R. Thiele, New Evidence on the Chronology of the Last Kings of Judah, BASOR 143 (1956), σ. 22-27. — Τοῦ αὐτοῦ, The Question of Coregencies among the Hebrew Kings, A Stubborn Faith: Papers on Old Testament and related Subjects Presented to Honor W. A. Irwin, Dallas 1956, σ. 39-52. — E. Vogt, Die neubabyl. Chronik über die Schlacht bei Karkemisch und die Einnahme von Jerusalem, VTSupl IV (1956), σ. 67-96. — D. J. Wiseman, Chronicles of Chaldaean Kings (626-556 B.C.) in the British Museum, London 1956. — E. Vogt Expeditio Pharaonis Šošenq in Palestinam A. 927 A. C., Bibl 38 (1957), σ. 234-236. — Τοῦ αὐτοῦ, Chronologia exeuntis regni Juda et exsilii, Bibl 38 (1957), σ. 229-233. — M. Noth, Die Einnahme von Jerusalem in Jahre 597 v. Chr., ZDPV 74 (1958),

περὶ εὐσεβείας τῶν βασιλέων κρίσεις, προϋποθέτουσαι προφανῶς τὸν συγκέντρωσιν τῆς λατρείας εἰς τὸν ἐν Ἱερουσαλήμ ναὸν προβλέποντα δευτερονομιακὸν κώδικα καὶ τὴν ἰωσίειον μεταρρύθμισιν, ἀφοροῦν εἰς τὸ κατὰ πόσον εἰς ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἐμερίμνησεν ὑπὲρ καθαρότητος τῆς γλαχβικῆς λατρείας ἢ ἐπέτρεψε τὴν ἐκτὸς τοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ ναοῦ ἀνάπτωξιν λατρείας ξένων θεοτήτων. Διὰ τοῦ κριτηρίου τούτου οἱ βασιλεῖς διακρίνονται εἰς εὐσεβεῖς (ὄρισμένοι βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα καὶ δὴ πρωτευόντως μὲν ὁ Ἐζεκίας καὶ ὁ Ἰωσίας,⁶⁶ δευτερευόντως δὲ ὁ Ἀσά, ὁ Ἰωσαφάτ, ὁ Ἰωάς, ὁ Ἀζαρίας καὶ ὁ Ἰωθάμ) καὶ ἀσεβεῖς (οἱ λοιποὶ βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα καὶ οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰσραήλ).

σ. 133-157. — S. T a l m o n, Divergencies in Calendar-reckoning in Ephraim and Judah, VT 8 (1958), σ. 48-74. — D. N. F r e e d m a n / E. F. C a m b e l l, jr., The Chronology of Israel and the Ancient Near East, ἐν Essays Albright, 1961, σ. 203-228. — C. S c h e d l, Textkritische Bemerkungen zu den Synchronismen der Könige von Israel und Juda, VT 12 (1962), σ. 88-116. — P. v a n d e r M e e r, The Chronology of Ancient Western Asia and Egypt, 1963³. — J. M c H u g h, The Date of Hezekiah's Birth, VT 14 (1964), σ. 446-453. — E. R. T h i e l e, The Synchronisms of the Hebrew Kings - a Re-Evaluation, Andrews University Seminary Studies 1 (1963), σ. 121-138, 2 (1964), σ. 120-136. — J. F i n e g a n, Handbuch of Biblical Chronology, Princeton 1964. — A. J e p s e n / R. H a n h a r t, Untersuchungen zur israelitisch-jüdischen Chronologie, (BZAW 88) Berlin 1964. — A. J e p s e n, λ.

Zeitrechnung, ἐν BHH III (1966), σ. 2211-2214. — V. P a v l o v s k ý / E. V o g t, Die Jahre der Könige von Juda und Israel, Bibl 45 (1964), σ. 321-347. — G. L a r s s o n, When did the Babylonian Captivity begin?, JThSt 18 (1967), σ. 417-423. — J. M. M i l l e r, Another Look at the Chronology of the Early Divided Monarchy, JBL 86 (1967), σ. 276-288. — A. J e p s e n, Noch einmal zur israelitisch-jüdischen Chronologie, VT. 18 (1968), σ. 31 ἐξ. — W. R. W i f a l l, The Chronology of the Divided Monarchy of Israel, ZAW 80. (1968), σ. 319-337. — K. T. A n d e r s e n, Die Chronologie der Könige von Israel and Juda, StTh 23 (1969), σ. 7-11. — E. K u t s c h, Das Jahr der Katastrophe: 587 v. Chr., Bibl. 55 (1974), σ. 520-545. — P. K. M c C a r t e r, Yaw, Son of Omri: A Philological Note on Israelite Chronology, BASOR 216 (1974), σ. 5-7. — E. R. T h i e l e, An Additional Chronological Note on «Yaw, Son of 'Omri», BASOR 222 (1976), σ. 19-23. — A. R. G r e e n, Solomon and Siamun: A Synchronism between Early Dynastic Israel and the Twenty-first Dynasty of Egypt, JBL 97 (1978), σ. 353-367.

66. F. H o r s t, Die Kulturreform des Königs Josia (II Reg. 22-23), ZDMG 77 (1923), σ. 220-238. — O. P r o c k s c h, König Josia, ἐν Z a h n - F e s t g a b e, 1928, σ. 19-53. — F. M. C r o s s / D. N. F r e e d m a n, Josiah's Revolt Against Assyria, JNES 12 (1953), σ. 56-58. — E. W. T o d d, The Reforms of Hezekiah and Josiah, SJTh 9 (1956), σ. 288-293. — P. B u i s, Josias, 1958. — A. J e p s e n, Die Reform des Josia, ἐν B a u m g ä r t e l - F e s t s c h r i f t, 1959, σ. 97-108. — N. L o h f i n k, Die Bundesurkunde des Königs Josias, Bibl 44 (1963), σ. 261-288, 461-498. — H. H. R o w l e y, Hezekiah's Reform and Rebellion, BJRL 44 (1961/62), σ. 395-431 (=Men of God, 1963, σ. 98-132). — M. W e i n f e l d, Cult Centralization in Israel in the Light of Neo-Babylonian Analogy, JNES 23 (1964), σ. 202-212. — F. L. M o r i

Ἐν τῇ πλαισιώσει καὶ δὴ ἐν ταῖς τελικαῖς παρατηρήσεσιν ὁ συγγραφεὺς κατονομάζει τὰς ὑπ' αὐτοῦ χρησιμοποιοθείας πηγὰς, ἦτοι τὸ «βιβλίον τῆς ἱστορίας τοῦ Σολομῶντος» (Α' Βασ. 11,41),⁶⁷ τὸ «βιβλίον ἱστορίας τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραήλ» (Α' Βασ. 14,19. Β' Βασ. 15,26) καὶ τὸ «βιβλίον τῆς ἱστορίας τῶν βασιλέων τοῦ Ἰούδα» (Α' Βασ. 14,29. Β' Βασ. 24,5). Τὸ περιεχόμενον τῆς ἀπαξ μνημονευμένης πρώτης ἐκ τῶν πηγῶν τούτων δύναται ὅπως οὖν νὰ διαγνωσθῇ διὰ κριτικῆς ἀναλύσεως τῆς ἐν Α' Βασ. 3—11 ἱστορίας τοῦ Σολομῶντος.⁶⁸ Οὕτω κατὰ τοιαύτην ἀνάlysιν γενομένην ὑπὸ τοῦ Würthwein αἱ ἐν 3,16-28. 10,1-10,13. 11,14-25 διηγήσεις θεωροῦνται ὡς μεταδευτερονομιστικαὶ διευρύνσεις. Ἐντεῦθεν τε καὶ ἐκ τῆς ποικιλίας τοῦ ἐν κεφ. 3—11 παραδοσιακοῦ ὕλικου (πρβ. ἰδίᾳ 3,4-28: θυσιά καὶ ἐνύπνιον τοῦ Σολομῶντος· κρίσις τοῦ Σολομῶντος. 4,1—5,8: κατάλογοι ἀξιωματῶν καὶ ἐπάρχων τοῦ Σολομῶντος) εἰκάζεται ὅτι τὸ βιβλίον τῆς ἱστορίας τοῦ Σολομῶντος δὲν ἐταυτίζετο πρὸς αὐλικὴν χρονογραφίαν ἀλλὰ πρὸς εὐπρόσιτον συγγραφὴν, βασιζομένην ἐπὶ αὐλικῆς χρονογραφίας καὶ δυναμένην νὰ περιλάβῃ καὶ ἄλλας παραδόσεις (πρβ. Kaiser, *Εἰσαγ.*, σ. 151). Παρόμοιον χαρακτῆρα εἶχον καὶ αἱ λοιπαὶ δύο πηγαί. Τούτων ἡ ἀφορῶσα εἰς τοὺς βασιλεῖς τοῦ Ἰσραήλ, μνημονευομένη ἐν συνόλῳ 17 φορές, ἀνεφάνη ἐν τῷ νοτίῳ κράτει, ἔνθα εἴτε συνετάχθη εἴτε διεσώθη μετακομισθεῖσα μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ βορείου κράτους. Ἡ δ' εἰς τοὺς βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα ἀφορῶσα πηγὴ, ὡσπερ καὶ ἡ προηγουμένη, δὲν εἶχε περατωθῆ, ἄτε μὴ συμπεριλαμβάνουσα τὸν τελευταῖον βασιλέα. Ἐκ τῶν δύο τελευταίων πηγῶν ὁ δευτερονομιστικὸς συγγραφεὺς παρέλαβε συχνάκις μὲν, καὶ δὴ διὰ βασιλεῖς, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐξ ἱστορικῆς ἐπόψεως σπουδαῖος Ὁμρί,⁶⁹

art y, *The Chronicler's Account of Hezekiah's Reform*, CBQ 27 (1965), σ. 399-406. — L. Rost, *Zur Vorgeschichte der Kultusreform des Josia*, VT 19 (1969), σ. 113-120. — J. Lindblom, *Erwägungen zur Herkunft der Josianischen Tempelurkunde*, Lund 1971. — M. Sekine, *Beobachtungen zu der josianischen Reform*, VT 22 (1972), σ. 361-368. — W. E. Claburn, *The Fiscal Basis of Josiah's Reform*, JBL 92 (1973), σ. 11-22. — E. Würthwein, *Die Josianische Reform und das Deuteronomium*, ZThK 73 (1976), σ. 395-423. — W. Dietrich, *Josua und das Gesetzbuch* (2 Reg. XXII), VT 27 (1977), σ. 13-35. — H. Hollenstein, *Literarkritische Erwägungen zum Bericht über die Reformmassnahmen Josias 2 Kön. XXIII, 4 ff.*, VT 27 (1977), σ. 321-336. — M. Rose, *Bemerkungen zum historischen Fundament des Josia-Bildes in II Reg. 22 f.*, ZAW 89 (1977), σ. 50-63. — G. Ogden, *The Northern Extent of Josiah's Reform*, ABR 26 (1978), σ. 26-34. — J. Rosenbaum, *Hezekiah's Reform and Deuteronomistic Tradition*, HThR 72 (1979), σ. 23-44.

67. J. Liver, *The Book of the Acts of Solomon*, Bibl 48 (1967), σ. 75-101.

68. B. Porten, *The Structure and Theme of the Solomon Narrative* (I Kings 3—11), HUCA 38 (1967), σ. 93-128.

69. H. Parzen, *The Prophets and the Omri Dynasty*, HThR 33 (1940), σ. 69-96. — C. F. Whitley, *The Deuteronomic Presentation of the House of Omri* VT 2 (1952), σ. 137-152.

κρῖνομένους ὡς θρησκευτικῶς ἀνεπιτυχεῖς, βραχείας ἱστορικὰς εἰδήσεις μετὰ συγχρονιστικῶν καὶ χρονολογικῶν δεδομένων, ἐνιαχοῦ δ' ἐκτενεῖς, ὡς ἐν ταῖς περιπτώσεσι τῆς Ἀθαλίας καὶ τοῦ Ἰωᾶς (Β' Βασ. 11 ἐξ.)⁷⁰ καὶ τῆς ἰωσιείου μεταρρυθμίσεως (Β' Βασ. 22 ἐξ.).⁷¹

Ἀβέβαιος τυγχάνει ἡ προέλευσις τῶν ἐν τοῖς ὑπὸ ἐξέτασιν βιβλίοις προφητικῶν διηγήσεων. Ἐνῶ δηλ. εἶναι σαφές ὅτι ὁ συγγραφεὺς εἶχεν ἐνώπιόν του τὰς ὡς ἄνω τρεῖς πηγὰς γραπτὰς, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ ἀνεπιφυλάκτως τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν πηγῶν, ἐξ ὧν κυρίως ἔχουν παραληφθῆ αἱ περὶ προφητῶν διηγήσεις. Πιθανῆ θεωρεῖται ἡ προέλευσις ἄλλων μὲν τούτων, ὡς τῶν περὶ Ἡλίου τοῦ θεσβίτου (Α' Βασ. 17—19. 21. Β' Βασ. 1—2)⁷²

70. J. Begrich, Atalja die Tochter Omris, ZAW 53 (1935), σ. 78-79. — W. Rudolph, Die Einheitlichkeit der Erzählung vom Sturz der Atalja (II Kön. 11), ἐν Bertholet-Festschrift, 1950, σ. 473-478.

71. R. Meyer, Auffallender Erzählungsstil in einem angeblichen Auszug aus der «Chronik der Könige von Juda», ἐν Baumgartel-Festschrift, 1959, σ. 114-123.

72. H. Gunkel, Elias, Jahve und Baal, Tübingen 1906. — A. Alt, Die literarische Herkunft von I Reg 19, 19-21. — Τοῦ ἀύτοῦ, Das Gottesurteil auf dem Karmel, ἐν Beer-Festschrift, 1935, σ. 1-18 (=Kleine Schriften, II 1953, σ. 135-149). — R. de Vaux, Les prophètes de Baal sur le Mont Carmel, BMB 5 (1941), σ. 7-20. — O. Eissfeldt, Der Gott Karmel, (SAB) Berlin 1953, σ. 25-42. — K. Galling, Der Gott Karmel und die Ächtung der fremden Götter, ἐν Alt-Festschrift, 1953, σ. 105-125. — Β. Βέλλα, ΘΠΠΔ τ. Α' 1957², σ. 136-148: 'Ο προφήτης Ἡλίας. — R. S. Wallace, Elijah and Elisah, Expositions from the Book of Kings, 1957. — A. Alt, Der Stadtstaat Samaria, 1954 (=Kleine Schriften, III 1959, σ. 258-302). — Τοῦ ἀύτοῦ, Élie le prophète, 1956/57. — B. D. Napier, The Omrides of Jezreel, VT 9 (1959), σ. 366-378. — D. R. Ap. - Thomas, Elijah on Mount Carmel, PEQ 92 (1960), σ. 146-155. — H. Junker, Der Graben um den Altar des Elias, Trierer ThZ 69 (1960), σ. 65-74. — C. A. Keller, Wer war Elia?, ThZ 16 (1960), σ. 298-313. — H. H. Rowley, Elijah on Mount Carmel, BJRL, 43 (1960/61), σ. 190-219 (=Men of God, 1963, σ. 37-65). — E. Würthwein, Die Erzählung von Gottesurteil auf dem Karmel, ZThK 59 (1962), σ. 131-144. — Ch. M. Gervayah, Der Prophet Elia, ἐν 'Ijjūnim besepār melakīm (1963), σ. 5-46. — F. I. Andersen, The Socio-juridical Background of the Naboth Incident, JBL 85 (1966), σ. 46-57. — R. Kilian, Die Totenerweckungen Elias und Elisah — eine Motivwanderung?, (BZ NF 10) 1966 — J. J. Stamm, Elia am Horeb, ἐν Vriezen-Festschrift, Wageningen 1966, σ. 350-355. — M. Weitemeyer, Nabots vingård, DTT 29 (1966), σ. 129-143. — L. Bronner, The Stories of Elijah and Elisha, Leiden 1968. — G. Fohrer, Elia, (ATHANT 53) Zürich 1968². — O. H. Steck, Überlieferung und Zeitgeschichte in den Elia-Erzählungen, (WMANT 26) Neukirchen 1968. — R. P. Carroll, The Elijah-Elisha Sagas: Some Remarks on Prophetic Succession in Ancient Israel, VT 19 (1969), σ. 400-415. — E. Haag, Die Himmelfahrt des Elias nach 2 Kg. 2:1-15, TThZ 78 (1969), σ. 18-32. — E. Würthwein, Elijah at Horeb: Reflections on I Kings 19:9-18, ἐν G. H. Davies-Fest-

καὶ τῶν περὶ ἹΗσαίου (Β' Βασ. 18—20)⁷³, ἐκ γραπτῶν συλλογῶν των, ἄλλων δ', ὡς τῶν περὶ τοῦ ἐκ Σηλῶ (Ο' σηλωνίτου) προφήτου ἹΑχιά (Α' Βασ. 11,29-39. 12,15. 14,1-18)⁷⁴ καὶ τῶν περὶ ἹΕλισαίου (Β' Βασ. 2—9. 13,14-21)⁷⁵, ἐξ ἥδη σταθερῶς συνηρμοσμένης προφορικῆς παραδόσεως. ἹΑλλαι

schrift, London 1970. — H. Seebass, Elia und Ahab auf dem Karmel, ZThK 70 (1973), σ. 121-136. — K. Seybold, Elia am Gottesberg. Vorstellungen prophetischen Wirkens nach I Könige 19, EvTh 33 (1973), σ. 3-18. — P. Welten, Naboths Weinberg (I Kön. 21), EvTh 33 (1973), σ. 18-32. — A. Schmitt, Die Totenerweckung in 1 Kön. XVII 17-24. Eine Form- und Gattungskritische Untersuchung, VT 24 (1974), σ. 454-474. — H. Seebass, Der Fall Naboth in 1 Reg. XXI, VT 24 (1974), σ. 474-488. — J. Lust, A Gentle Breeze or a Roaring Thunderous Sound?, VT 25 (1975), σ. 110-115. — R. Smeđ jr, Das Wort Jahwes an Elia. Erwägungen zur Komposition von 1 Reg. XVII - XIX, VT 25 (1975), σ. 525-543. — Τοῦ ἀύτοῦ, Der biblische und der historische Elia, VTSuppl 28 (1975), σ. 167-184. — N. J. Tromp, Water and Fire on Mount Carmel: A Conciliatory Suggestion, Bibl 56 (1975), σ. 480-502. — G. Hentschel, Die Elia-Erzählungen. Zum Verhältnis von historischem Geschehen und geschichtlicher Erfahrung, (EThSt 33) 1977. — R. Bohlen, Der Fall Nabot. Formen, Hintergrund und Werdegang einer alttestamentlichen Erzählung (I Kön. 21), (TThS 35) 1978. — E. von Nordheim, Ein prophet kündigt sein Amt auf (Elia am Horeb), Bibl 59 (1978), σ. 153-173. — E. Würthwein, Naboth-Novelle und Elia-Wort, ZThK 75 (1978), σ. 375-397.

73. J. Gray, The Period and Office of the Prophet Isaiah in the Light of a New Assyrian Tablet, ExpT 63 (1951/2), σ. 263-265. — C. van Leeuwen, Sanchérib devant Jérusalem, OTS 14 (1965), σ. 245-272. — E. Vogt, Sennacherib und die letzte Tätigkeit Jesajas, Bibl 47 (1966), σ. 427-437. — B. S. Childs, Isaiah and the Assyrian Crisis, (SBTh 3) 1967. — R. E. Clements, Isaiah and the Deliverance of Jerusalem. A Study of the Interpretation of Prophecy in the Old Testament, (JSOTS 13) 1980.

74. A. Caquot, Ahiyya de Silo et Jéroboam 1er, Sem II (1961), σ. 17-27. — H. Seebass, Die Verwerfung Jerobeams I. und Salomos durch die Prophetie des Ahia von Silo, WdO 4 (1967/68), σ. 163-182. — Τοῦ ἀύτοῦ, Tradition und Interpretation bei Jehu ben Chanani und Ahia von Silo, VT 25 (1975), σ. 175-190.

75. H. Gunkel, Geschichten von Elisa. Meisterwerke hebräischen Erzählungskunst I, Berlin 1922. — W. Reiser, Eschatologische Gottessprüche in den Elisa-Legenden, ThZ 9 (1953), σ. 327-338. — K. Galling, Der Ehrenname Elisas und die Entrückung Elias, ZThK 53 (1956), σ. 129-148. — J. Heller, Drei Wundertaten Elisas, CV 1 (1958/59), σ. 61-70. — C. Alcaina Canosa, Panorama critico del ciclo de Eliseo, EstBibl 23 (1964), σ. 217-234. — C. J. Labuschagne, Did Elisha deliberately lie? A note on II Kings 8:10, ZAW 77 (1965), σ. 327-328. — J. M. Miller, The Elisha Cycle and the Accounts of the Omride Wars, JBL 86 (1966), σ. 441-454. — I. M. Blake, Jericho (Ain es-Sultan): Joshua's Curse and Elisha's Miracle — One Possible Explanation, PEQ 99 (1967), σ. 86-97. — H. Schweizer, Elischa in den Kriegen. Literaturwissenschaftliche Untersuchung von 2 Kön. 3. 6:8-23; 6:24—7:20, (SANT 37) München 1974. — A. Schmitt, Die Totenerweckung in 2 Kön. 4:8-37 — eine literaturwissenschaftliche Untersuchung, BZ 19 (1975), σ. 1-25.

τινὲς προφητικαὶ διηγήσεις περιέχονται ἐν Α' Βασ. 12,21-24 (περὶ Σεμαίου), Α' Βασ. 12,32—13,32 (περὶ τινος ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ καὶ τινος προφήτου),⁷⁶ Α' Βασ. 22 (περὶ Μιχαίου, υἱοῦ τοῦ Γιμλά)⁷⁷ καὶ Β' Βασ. 21,7-15 (περὶ ἀνωμόμου προφητείας κατὰ τοῦ βασιλέως Μανασσῆ).

Κατόπιν τῶν ἤδη ἐκτεθέντων δύναται τις νὰ δεχθῆ γενικώτερον μὲν ὅτι ἡ ἐν Α' καὶ Β' Βασιλέων ἐξιστόρησις, ἀποτελοῦσα συνέχειαν τῆς ἐν Α' καὶ Β' Σαμουήλ, ἀνήκει ὡς καὶ αὕτη εἰς τὸ εὐρὸν πλαίσιον τοῦ δευτερονομιστικοῦ ἱστορικοῦ ἔργου, εἰδικώτερον δὲ ὅτι ὁ δευτερονομιστῆς συγγραφεὺς τῶν Α' καὶ Β' Βασιλέων συνένταξε τὸ πλαίσιον περιγραφῆς ἐνὸς ἐκάστου τῶν βασιλέων καὶ ἐπέλεξε διὰ ταύτην ἱστορικὰς εἰδήσεις ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ μνημονευμένων πηγῶν. Ἡ χρονολόγησις τοῦ δευτερονομιστικοῦ ἔργου ἀπὸ τῶν μέσων τῆς 6ης ἐκ/δος παραμένει μὲν πειστικὴ, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἀποκλείη τὴν ἐν αἰχμαλωσιακοῖς ὡσαύτως χρόνοις ἐπεξεργασίαν τῶν Α' καὶ Β' Βασιλέων ὑπὸ δευτέρου ἢ καὶ τρίτου δευτερονομιστοῦ. Πάντως ἡ ἐν Α' καὶ Β' Βασιλέων διάκρισις δύο διαφόρων σκοπῶν ἐμφαίνει τὴν διὰ βαθείας ἐπεξεργασίας ἀναμόρφωσιν τῶν βιβλίων τούτων ὑπὸ δευτέρου δευτερονομιστοῦ.

Οἱ δύο λοιπὸν σκοποὶ εὐρίσκονται ἀντιστοίχως ἐν τῇ ἀρχικῇ συγγραφῇ καὶ τῇ ἐπεξεργασίᾳ ταύτης. Ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ ἐνὸς σκοποῦ οἱ βασιλεῖς κρίνονται ἐκ τῆς πρὸς τὴν γλαχβικὴν λατρείαν σχέσεώς των. Βασιλεῖς, ὡς λ.χ. ὁ Ἰεροβοάμ, υἱὸς τοῦ Ναβάτ,⁷⁸ καὶ ὁ Ἀχάβ, ἡμάρτησαν ἐνώπιον τοῦ Γλαχβέ, καθόσον ὁ μὲν πρῶτος, ἀποχωρισθεὶς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Δαβὶδ καὶ τοῦ ναοῦ, ἐλάτρευσε τὸν Γλαχβέ ἐν Βαιθλ καὶ Δάν, ὁ δὲ δευτέρος, ἀθετῶν τὴν διαθήκην, εἰσήγαγε τὴν λατρείαν τοῦ Βάαλ ὡς ἰσάξιον τῆς τοῦ Γλαχβέ. Πιστὸς ὢν φύλαξ

76. Πρβ. O. Eissfeldt, Amos und Jona in volkstümlicher Überlieferung, ἐν *Barnico I-Festschrift*, 1964, σ. 9-13. — M. A. Klopfenstein, *I Könige 13*, ἐν *K. Barth-Festschrift*, Zürich 1966, σ. 639-672. — E. Würthwein, Die Erzählung von Gottesmann aus Juda in Bethel. Zur Komposition *I Kön. 13*, ἐν *Eliger-Festschrift*, Neukirchen 1973, σ. 81-117. — W. Lemke, The Way of Obedience: *I Kgs. 13* and the Structure of the Deuteronomistic Historian, ἐν *Magnalia Dei*, ed. F. M. Cross, New York, 1976, σ. 301-326. — U. Simon, *I Kings 13: A Prophetic Sign — Denial and Persistence*, *HUCA* 47 (1976), σ. 81-117.

77. S. J. de Vries, Prophet Against Prophet. The Role of the Micaiah Narrative (*I King 22*) in the Development of Early Prophetic Tradition, *Michigan* 1978.

78. R. de Vaux, Le schisme religieux de Jérusalem Ier, *Angelicum* 20 (1943), σ. 77-91. — I. Plein, Erwägungen zur Überlieferung von 11,26—14,20, *ZAW* 78 (1966), σ. 8-24. — J. Debus, Die Sünde Jerobeams. Studien zur Darstellung Jerobeams und der Geschichte des Nordreichs in der deuteronomistischen Geschichtsschreibung, (*FRLANT* 93) 1967. — H. Seebass, Zur Königserhebung Jerobeams I, *VT* 17 (1967), σ. 325-333. — E. Danielus, The Sins of Jeroboam Ben-Nabat, *JQR* 58 (1967/8), σ. 95-114, 204-223. — B. Halpern, Levitic Participation in the Reform Cult of Jeroboam I, *JBL* 95 (1976), σ. 31-42.

τῆς μετὰ τοῦ λαοῦ Του συναφθείσης διαθήκης, ὁ δίκαιος Θεὸς κρίνει τὴν ὅλην ἱστορίαν τῆς ἀπιστίας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα καὶ ἐπιβάλλει ἀνάλογον πρὸς τὴν κατάφωρον ἀθέτησιν τῆς διαθήκης τιμωρίαν. Ἐν δὲ τῇ ἐπιδιώξει τοῦ ἐτέρου σκοποῦ ἐξαιρεται ἢ ἐν τῇ Ἰσραηλιτικῇ ἱστορίᾳ κραταιὰ τοῦ Θεοῦ παρουσία, ὡς αὕτη μαρτυρεῖται διὰ τῆς τῶν προφητῶν θείας ἀποστολῆς καὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῆς δι' ἀπειλητικῶν των λόγων προεξαγγελθείσης κρίσεως κατὰ τοῦ ἀποστάτου λαοῦ.

Κατὰ ταῦτα ὁ δευτερονομιστικὸς συγγραφεὺς, πλαισιώσας τὸ ἐκλεκτικῶς ὑπ' αὐτοῦ παραληφθὲν πηγαῖον χρονολογικὸν ὕλικόν, ἐξέφρασε τὸν πρῶτον σκοπόν. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὗτος συνέταξε τὸ ἔργον του περὶ τὰ μέσα τῆς βῆς ἐκ /δος π.Χ. καὶ ὅτι ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἱερατικοὺς κύκλους τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ κατὰ τι μεταγενέστερος δευτερονομιστικὸς διασκευαστῆς, παρεμβάλων κυρίως προφητικὰς παραδόσεις καὶ ἐναρμόσας ταύτας εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ δευτερονομιστικοῦ συγγραφέως συνταχθὲν χρονολογικὸν ἔργον, κατὰ τρόπον ὥστε διὰ προφητικὸν κινήτρου νὰ ἐμφανισθῇ τοῦτο ὡς ἱστορία θείας καθοδηγήσεως τοῦ λαοῦ καὶ προεξαγγελίας καταδίκης τοῦ ἀποστάτου τούτου, ἐξέφρασε τὸν δεύτερον σκοπόν.

Ὁ χρόνος τοῦ ἀπὸ τοῦ δευτερονομιστικοῦ ἱστορικοῦ ἔργου διαχωρισμοῦ τῶν Α' καὶ Β' Βασιλέων δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ. Εἶναι ὅμως τεκμαρτὸς ὁ χρόνος γενέσεως τούτων ὑπὸ τὴν παρούσαν των μορφήν. Οὕτω λαμβάνων τις ὑπ' ὄψιν ἔνθεν μὲν ὅτι τὸ ἐν τῇ ἐξιστορήσει τελευταῖον γεγονός εἶναι ἢ ἐν ἔτει 561 π.Χ. ἀπονομὴ χάριτος εἰς τὸν Ἰωαχὴν ἢ, ἀκριβέστερον, ὁ οὐχὶ πολὺ μετὰ ταύτην ἐπακολουθήσας θάνατος αὐτοῦ (Β' Βασ. 25,27-30),⁷⁹ ἔνθεν δὲ ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ ἐξιστορήσει δὲν γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐν ἔτει 538 λήξεως τῆς αἰχμαλωσίας, δύναται νὰ θέσῃ τὴν ἐμφάνισιν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος βιβλίων, ὑφ' ἣν μορφήν ταῦτα εἶναι ἡμῖν γνωστὰ ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Π. Διαθήκης, τὸ ἐνωρίτερον μετὰ τὸ ἔτος 555 π.Χ. καὶ τὸ βραδύτερον πρὸ τοῦ ἔτους 538 π.Χ.

δ'. Ἱστορικὴ καὶ θρησκευτικὴ σπουδαιότης

Θεωρῶν τις ὡς δευτερονομιστικὴν οὐ μόνον τὴν πλαισίωσιν τοῦ ὅλου δευτερονομιστικοῦ ἱστορικοῦ ἔργου ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ δευτερονομιστοῦ συγγραφῆν τῶν τὸ τελευταῖον τμῆμα τούτου ἀποτελούντων βιβλίων τῶν Βασιλέων, κατανοεῖ τὸ μέγεθος τῆς τε ἱστορικῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς σπουδαιό-

79. E. F. Weidner, Jojachin, König von Juda, in *babylonischen Keilschrifttexten*, ἐν *Mélanges Syriens* Dussaud, II 1939, σ. 923-935. — W. F. Albright, King Jojachin in Exile, *BA* 5 (1942), σ. 49-55. — E. Zenger, Die deuteronomistische Interpretation der Rehabilitierung Jojachins, *BZ NF* 12 (1968), σ. 16-30.

τητος τούτων. Ὁ δευτερονομιστὴς ἐν προκειμένῳ ἤρυσθη ἐξ ἀξιοπιστων ἱστορικῶν και προφητικῶν διηγήσεων ὑλικὸν κατάλληλον εἰς στήριξιν και ἀνάδειξιν τοῦ εἰς θεολογίαν τῆς ἱστορίας ἀφορῶντος σκοποῦ του. Ἡ ἱστορικὴ ἀξιοπιστία τοῦ οὕτω πως ἐπιλεγέντος ὑλικοῦ καταφαίνεται ἔνθεν μὲν ἐκ τῆς συμφωνίας του πρὸς σχετικὰς εἰδήσεις τῆς συγχρόνου γενικῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας Ἑγγύς Ἀνατολῆς και πρὸς τὴν παρ' Ἰσραὴλ ἰδιαιτέραν κατάστασιν πραγμάτων, ὡς ἀντικατοπτρίζεται αὕτη εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ Ἀμώς μέχρι τοῦ Ἰερεμίου προφητικὰ βιβλία, ἔνθεν δὲ ἐκ τῆς ἀμερολήπτου ἐκθέσεως τῶν γεγονότων. Ὁ δευτερονομιστὴς, βέβαιος ὢν περὶ τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ εἰς τὴν διάθεσίν του πηγαίου ὑλικοῦ, ἀπεδέχθη ἀνεπιφυλάκτως τὰ ἱστορικὰ δεδομένα τούτου. Ἀπολεσθεισῶν δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ χρησιμοποιηθεισῶν πηγῶν, τὰ ἐκ τῶν δεδομένων τούτων ἐκλεκτικῶς περιληφθέντα ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Βασιλέων καθιστοῦν τὴν δευτερονομιστικὴν ἱστορίαν πολύτιμον μέσον ἱστορικῆς διερευνήσεως τῆς παρ' Ἰσραὴλ μοναρχίας.

Ὁ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἱστορικοῦ ὑλικοῦ προσδιορίζων θρησκευτικὸς σκοπὸς ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Βασιλέων ἐκφράζει τὰς ὑπὸ τῆς λεγομένης δευτερονομιστικῆς σχολῆς προϋποτιθεμένης θεολογικὰς ἰδέας, ὡν κεντρικὴ εἶναι ἡ περὶ διαθήκης, συναφθείσης χάριτι και κυριαρχικῶ δικαίωματι τοῦ προνοητοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ λαοῦ τῆς ἐκλογῆς Του. Ἡ διαθηκῶα σχέσις τῶν συμβαλλομένων μερῶν ρυθμίζεται διὰ τοῦ θεοῦ νόμου και τῆς ὑπὸ τούτου ἀξιουμένης θείας λατρείας, ἧς ἡ ἀθέτησις θεωρεῖται ὡς ἀποστασία ἀπὸ τοῦ Θεοῦ και ἀποτρέπεται δι' ἀπαγορευτικῶν διατάξεων τοῦ νόμου. Ὁ ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Βασιλέων ἀναφερόμενος νόμος (πρβ. Α' Βασ. 2,3. Β' Βασ. 10,31. 14,6. 17,13. 23,21) εἶναι ὁ δευτερονομιακὸς κῶδιξ, ὅστις ἀναγνωρίζων ὡς μόνην νόμιμον λατρείαν τὴν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ τελουμένην ἀπαγορεύει πᾶσαν ἀπόκλισιν ἐκ ταύτης και δὴ και τὴν προσφορὰν θυσίας ἐπὶ τῶν «ὑψηλῶν» τόπων τῆς ἐκτὸς τῆς εἰρημένης πόλεως χώρας. Ὁ δευτερονομιστικὸς χαρακτήρ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος βιβλίων καθίσταται περαιτέρω ἐμφανῆς ἐκ τοῦ ὅτι ἐν αὐτοῖς οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ και τοῦ Ἰουδα ἀξιολογοῦνται διὰ τοῦ ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Δευτερονομίου κριτηρίου λατρευτικῆς καθαρότητος. Οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ἠθέτησαν τὸν θεῖον νόμον και διὰ τῆς ἀποστασίας των ἐγένοντο αἴτιοι ἔθνικῆς συμφορᾶς. Αὕτη ἐπελθοῦσα ὡς θεία τιμωρία δὲν ὑποδηλοῖ κατάλυσιν τῆς διαθήκης. Ἐκ τοῦ πλαισίου τοῦ δευτερονομιστικοῦ ἱστορικοῦ ἔργου δύναται τις νὰ συναγάγῃ ὅτι και μετὰ τὸ καιρίον πλήγμα ἡ μετάνοια ἀρχόντων και λαοῦ εἶναι ἱκανὴ εἰς ἐξιλίωσιν τοῦ Θεοῦ και ἀνανέωσιν τῆς διαθήκης.

Τὰ βιβλία ὅμως θεωρούμενα καθ' ἑαυτὰ ὡς αὐτοτελὴς συγγραφὴ δὲν ἐμφαίνουν σαφῶς τὸν ἰδιαιτερόν των σκοπὸν. Κατὰ τὸν Nolte ὁ συγγραφεὺς ἀποβλέπει εἰς ἔξαρσιν τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἰσραὴλ δικαίας ἐπεμβάσεως και ἀνταποδόσεως τοῦ Θεοῦ, ὅστις μετ' ἄλλεπαλλήλους ἐπιτιμήσεις, και τιμωρίας τοῦ τὸν θεῖον νόμον ἀθετοῦντος λαοῦ Του ἐπάγει κατὰ τούτου ὀλοσχερῆ κατὰ-

στροφὴν, ἐπιπροσθοῦσαν τὴν διὰ τὸ μέλλον ἀναπτέρωσιν ἐλπίδος. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Noth ἐκδεχόμενον ἀπαισιόδοξον προοπτικὴν τοῦ συγγραφέως, ὁ von Rad ὑποστηρίζει ὅτι τὰ βιβλία τῶν Βασιλέων δὲν ἐξαγγέλλουν μόνον καταδίκην ἀλλὰ καὶ σωτηρίαν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ἔνθεν μὲν ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἐν ἔτει 587 π.Χ. καταστροφὴν, ἣτις δὲν σημαίνει τὸ τέλος τοῦ Ἰσραήλ, ὁ Θεὸς ἀναμένει τὴν μεταμέλειαν καὶ ἐπιστροφὴν τοῦ λαοῦ Του (πρβ. Α' Βασ. 8,33,35,46 ἐξ. Β' Βασ. 17,13. 23,25), ἔνθεν δὲ ὅτι ἡ δαβιδικὴ διαδοχὴ δὲν λήγει, ἀφοῦ αὕτη διὰ τῆς ἀποδεσμεύσεως τοῦ Ἰωαχὶν (πρβ. Β' Βασ. 25,27-30) δύναται νὰ συνεχισθῇ, ἐὰν ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ von Rad καὶ ὁ Conrad διαβλέπουν μεσσιακὸν κίνητρον. Πάντως ἐπ' ἐσχάτων ἡ ἔρευνα (Janssen, Brueggemann, Meija) ἐγκαταλείπει τὴν ὑπὸ τοῦ Noth ὑποστηρικθεῖσαν ἀπαισιόδοξον προοπτικὴν τοῦ συγγραφέως τῶν Βασιλέων καὶ στρέφεται εἰς ἀποδοχὴν θετικωτέρου καὶ ἐποικοδομικωτέρου σκοποῦ, διαπιστοῦσα ἐν τοῖς βιβλίοις διάστασιν τινα μεταξὺ τιμωρίας καὶ σωτηρίας. Κατὰ τὸν McCarthy⁸⁰ ὅ,τι προγραμματίζεται ἐν Β' Σαμ. 7 καταδεικνύεται ἐφαρμοζόμενον αἰσιοδόξως μὲν ἐν Α' Βασ. 8, ἀπαισιოდόξως δὲ ἐν Β' Βασ. 17. Κατὰ τὸν Nelson⁸¹ ἡ ἐν τοῖς βιβλίοις διάστασις μεταξὺ δύο διαφόρων θεολογικῶν κινήτρων ἐξηγεῖται ἐκ δύο ἐπεξεργασιῶν τῶν μιᾶς αἰσιοδόξου, ἀποβλεπούσης εἰς ἔξαρσιν τῆς πρὸς τὸν Δαβὶδ θείας ἐπαγγελίας καὶ τῆς ἰωσειοῦ πολιτικῆς, καὶ ἐτέρας ἀπαισιოდόξου, ἐπιδιωκούσης ἐν αἰχμαλωσιακοῖς χρόνοις ἐξοικόνισιν τῆς ἀνυπακοῆς τοῦ Ἰσραήλ καὶ τῆς δικαίωσεως τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐν τῇ ὀργῇ Του ἐπέτρεψε τὴν καταστροφὴν τοῦ ἰουδαϊκοῦ κράτους. Παρατηρητέον δ' ἐν τέλει ὅτι ἔναντι τῶν ὡς ἄνω ἐκδοχῶν θετικωτέρα θέσις δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ κατὰ τὸν von Rad καὶ τὸν Wolff ἀφορῶσα εἰς τὴν ἐν μετανοίᾳ ἐπιστροφὴν εἰς τὸν Θεόν, χωρὶς ὅμως ἢ πιθανῶς μεταγενεστέραν ἔχουσα τὴν προέλευσιν διήγησις περὶ ἀπονομῆς χάριτος εἰς τὸν Ἰωαχὶν (Β' Βασ. 25,27-30) νὰ νοηθῇ ὡς μεσσιακὴ ἀλλ' ἀπλῶς ὡς ἐλπιδοφόρος κατακλείς (πρβ. Jones, Ὑπόμν., σ. 77 ἐξ.).

ε'. Τὰ βιβλία ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ

Τὰ βιβλία Α' καὶ Β' Βασιλέων δὲν ἔχουν ἀπασχολήσει πολὺ τοὺς παλαιοὺς ἐκκλησιαστικοὺς πατέρας καὶ συγγραφεῖς. Ἠρμήνευσαν δ' αὐτὰ οἱ ἐρμηνεύσαντες καὶ τὰ βιβλία Α' καὶ Β' Σαμουήλ. "Ἄξιοι ἰδίας μνείας εἶναι

80. D. J. McCarthy, II Samuel 17 and the Structure of the Deuteronomistic History, JBL 84 (1965), σ. 131-138. — Τοῦ αὐτοῦ, The Wrath of Yahweh and the Structural Unity of the Deuteronomistic History, ἐν Essays in Old Testament Ethics, J. L. Crenshaw / J. T. Willis, New York, 1974, σ. 97-110.

81. R. D. Nelson, The Double Redaction of the Deuteronomistic History, (JSOTS 18) 1981.

Ἐφραϊμ ὁ Σύρος, ὅστις ἠρμήνευσεν αὐτὰ συριστὶ (Op. Syr. I, σ. 331-567), ὁ Θεοδώρητος Κύρου, ὅστις ἔχει ἀφιερῶσει εἰς αὐτὰ μέρος τῶν εἰς τὰ βιβλία τῶν Βασιλέων καὶ τῶν Παραλειπομένων ἐρωτήσεων του (Εἰς τὰ ἄπορα τῆς θείας Γραφῆς, MPG 80) καὶ ὁ Προκόπιος Γαζαῖος, ὅστις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προσφέρει ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἀπόρων τοῦ Θεοδώρητου (MPG 87, σ. 1079-1200). Πρβ. ΠΔΟ' τ. 10 καὶ 11 (1958).

στ'. Κείμενον

Τὸ ἐβραϊκὸν κείμενον τῶν βιβλίων Α' καὶ Β' Βασιλέων ἔχει διατηρηθῆ σχεδὸν καλῶς· καλλίτερον τοῦ τῶν Α' καὶ Β' Σαμουὴλ καὶ τοῦ τῶν ὑστέρων προφητῶν, ἀλλ' οὐχὶ τόσον καλῶς ὅσον τὸ τῆς Πεντατεύχου.⁸² Μὴ δὲ ἀπηλλαγμένον σφαλμάτων ἐμφανίζεται παρεφθαρμένον κυρίως ἐν τισιν ἐδαφίοις, ὡς ἐν Α' Βασ. 7, ἐνθα αἱ τεχνικαὶ περιγραφαὶ τῶν σκευῶν τοῦ ναοῦ ἔχουν προξενήσει σύγχυσιν εἰς τοὺς ἀντιγραφεῖς. Ἐνίοτε ἡ ἀποκατάστασις αὐτοῦ εἶναι δυνατὴ τῇ βοήθειᾳ παραλλήλων ἐβραϊκῶν χωρίων τῶν Χρονικῶν,⁸³ τοῦ Ἡσαίου καὶ τοῦ Ἰερεμίου.

Τὸ καλλίτερον ἕμως μέσον διορθώσεως εἶναι αἱ παλαιαὶ μεταφράσεις καὶ ἰδίᾳ ἡ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος βιβλίων καθ' Ο' μετάφρασις,⁸⁴ ἡ καὶ πασῶν

82. C. F. Burney, Notes on the Hebrew Text of the Books of Kings, Oxford 1903 (=New York 1970). — J. W. Wevers, Double Readings in the Books of Kings, JBL 65 (1946), σ. 307-310. — Τοῦ αὐτοῦ, A Study in the Hebrew Variants in the Books of Kings, ZAW 61 (1945/48), σ. 43-76. — W. Rudolph, Zum Text der Königsbücher, ZAW 63 (1951), σ. 201-205.

83. Libri synoptici Veteris Testamenti, seu Librorum Regum et Chronicorum loci paralleli quos hebraice, graece et latine editit P. Vannutelli, Roma, t. I 1931, t. II 1934. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἡ ἀντιπαραθέσις Σαμουὴλ καὶ Βασιλέων πρὸς τὰ Χρονικά γίνεται ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ μασωριτικοῦ, τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', τῆς Βουλγάτας καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου παρατιθεμένου κειμένου, περὶ οὗ βλ. ὡσαύτως A. Mez, Die Bibel des Josephus untersucht für Buch V-VII der Archaeologie, Basel 1895, H. St. J. Thackeray, λ. Josephus, ἐν HDB, Extra vol. (1904), σ. 461-473 (βλ. ἰδίᾳ σ. 467b-468a), τοῦ αὐτοῦ, Josephus, the Man and the Historian, New York 1929, σ. 75-99, καὶ M. Rehm, Textkritische Untersuchungen zu den Parallelstellen der Samuel-Königsbücher und der Chronik, 1937.

84. A. Rahlf's, Studien zu den Königsbüchern, Septuaginta-Studien I, Göttingen 1904. — J. Hanel, Die Zusätze der Septuaginta in I Reg, 2,35^{a-o} und 46^{a-1}, ZAW 47 (1929), σ. 76-79. — J. A. Montgomery, The supplement at the end of 3 Kingdoms 2 [1 Reg. 2], ZAW 50 (1932), σ. 124-129. — J. W. Wevers, Exegetical Principles underlying the Septuagint Text of 1 Kings II,12 — XXI,29, OTS 8 (1950), σ. 300-322. — Τοῦ αὐτοῦ, Principles of Interpretation guiding the Fourth Translator of the Book of the Kingdoms (3 K. 22:1—4 K. 25:30), CBQ 14 (1952), σ. 40-56. — Τοῦ αὐτοῦ, A Study in the Textual History of Codex Va-

ἀρχαιοτάτη (200-150 π.Χ.). Ἐν αὐτῇ τὰ μεταφραστικά προβλήματα εἶναι παρόμοια πρὸς τὰ τῶν Α' καὶ Β' Βασιλειῶν, τοῦθ' ὅπερ ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ μεταφράσται ἐθεώρουν τὰ τέσσαρα (ἀρχικῶς δύο) βιβλία τῶν Βασιλειῶν ὡς ἐνιαῖον ἔργον. Ἡ εἰρημένη μετάφρασις, καίτοι ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ μασωριτικὸν παρουσιάζει πολλὰς διαφορὰς καὶ δὴ παραλείψεις, προσθήκας, μεταθέσεις, μετασχηματισμούς καὶ ἀντικαταστάσεις, προσφέρει μεγάλην βοήθειαν κυρίως διὰ χειρογράφων τῆς ἐλάχιστα ἐπηρασμένων ὑπὸ τῆς μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου συγκριτικῆς ἐργασίας, γενομένης ὑπὸ τοῦ Ὁριγένους κατὰ τὴν 3ην ἐκ/δα μ.Χ.

Ὅμας τις χειρογράφων προσφέρει ἑλληνικὸν κείμενον, καταγόμενον ἐκ τῆς κατὰ τὰ τέλη τῆς 3ης ἐκ/δος μ.Χ. γενομένης λουκιανείου ἀναθεωρήσεως τοῦ κειμένου τῶν Ο'. Ἐν τῇ ἀναθεωρήσει αὐτῇ διαφαίνεται ἡ χρῆσις μεταφράσεως, διακρινομένης ἀπὸ τῆς τῶν Ο' καὶ καταγομένης ἐκ διαφόρου ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου, διὸ καὶ συχνάκις προσφέρεται δι' αὐτῆς διάφορος γραφή.⁸⁵ Προλουκιάνειον μορφήν πιθανῶς παρουσιάζει καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου παρατιθέμενον κείμενον.⁸⁶ Ἐνδείξεις προμασωριτικῆς παραδόσεως ἑβραϊκοῦ κειμένου ὑπάρχουν καὶ ἐν τοῖς κουμρανικοῖς χειρογράφοις. Κουμρανικὰ ἀποσπάσματα τῶν βιβλίων τῶν Βασιλέων (4Q Kön-5Q Kön: Α' Βασ.—pap 6Q Kön: Α' Βασ. 3.12.23. Β' Βασ. 5—10. Πρβ. G. Fohrer, *Εἰσαγ.*, σ. 545) καθιστοῦν πιθανὴν τὴν ὑπαρξιν ἑβραϊκοῦ κειμένου, σχετιζομένου πρὸς τὴν μετάφρασιν

---

ticanus in the Books of Kings, ZAW 64 (1952), σ. 178-189. — Τοῦ αὐτοῦ, *Exegetical Principles Underlying the Septuagint Text of 2 Sam. 11:2—1 Kings 2,11, CBQ 15 (1953)*, σ. 30-45. — D. W. Gooding, *Ahab According to the Septuagint*, ZAW 76 (1964), σ. 269-279. — J. W. Wevers, *Proto-Septuagint Studies*, ἐν T. J. Meek-Festschrift, Toronto 1964, σ. 62-73. — D. W. Gooding, *Pedantic Timetabling in 3rd Book of Reigns*, VT 15 (1965), σ. 153-166. — Τοῦ αὐτοῦ, *The Septuagint's Version of Solomon's Misconduct*, VT 15 (1965), σ. 325-335. — Τοῦ αὐτοῦ, *Temple Specifications: A Dispute in Logical Arrangement between the MT and LXX*, VT 17 (1967), σ. 143-172. — Τοῦ αὐτοῦ, *The Septuagint's Rival Versions of Jeroboam's Rise to Power*, VT 17 (1967), σ. 173-189. — Τοῦ αὐτοῦ, *The Shimei Duplicate and its Satellite Miscellanies in 3 Reigns 2*, JSS 13 (1968) σ. 76-92. — J. D. Shenkel, *Chronology and Recensional Development in the Greek Text of Kings*, Cambridge/Mass. 1968. — D. W. Gooding, *Problems of Text and Midrash in the Third Book of Reigns*, Textus 7 (1969), σ. 1-29. — R. P. Gordon, *The Second Septuagint Account of Jeroboam: History or Midrash?*, VT 25 (1975), σ. 368-393. — D. W. Gooding, *Relics of Ancient Exegesis: A Study of the Miscellanies in 3 Reigns 2*, (SOTSM 4) 1976.

85. A. Rahlf, *Lucians Rezension der Königsbücher*, Septuaginta-Studien III, Göttingen 1911.

86. S. Jellicoe, *The Septuagint and Modern Study*, 1968, σ. 285. Πρβ. ὁμως S. Rappaport, *Agada und Exegese bei Flavius Josephus*, Wien 1930.

τῶν Ο' μᾶλλον παρά πρὸς τὸ μασωριτικὸν καὶ ἐνιαχοῦ ὑπερτεροῦντος ἀμφοτέρων τούτων.

Χρήσιμοι εἶναι καὶ αἱ ἄλλαι ἐκ τοῦ ἐβραϊκοῦ γενόμεναι παλαιαὶ μεταφράσεις, ἧτοι τὸ ἀραμαϊκὸν Ταργούμ, ὅπερ ἀρέσκειται πολὺ εἰς παράφρασιν, ἢ συριακὴ Πεσιττώ, ἧτις ἀκολουθεῖ τῷ μασωριτικῷ, ἀλλὰ συχνάκις συμφωνεῖ πρὸς τὸ Ταργούμ καὶ τοὺς Ο', καὶ ἡ λατινικὴ Βουλγάτα, ἧτις διακρίνεται ἐπὶ γλαφυρότητι καὶ πιστότητι. Αἱ μεταφράσεις εἰς τὴν κοπτικὴν, τὴν αἰθιοπικὴν, τὴν ἀρμενικὴν καὶ τὴν ἀραβικὴν, θυγατέρες τῆς μεταφράσεως τῶν Ο', εἶναι χρήσιμοι εἰς ἐπιβεβαίωσιν προκριτέας γραφῆς τῶν Ο'. Ἡ Ἰταλα, προγενεστέρα τῆς Βουλγάτας λατινικὴ μετάφρασις, ἧς σώζονται μόνον ἀποσπάσματα, ἐκπροσωπεῖ οἶαν καὶ ἡ λουκιάνειος ἀναθεώρησις παράδοσιν.